

บทเรียนขบวนองค์กรชุมชน

การบูรณาการสู่จังหวัดจัดการตนเอง

สำนักพัฒนาองค์ความรู้และสื่อสารองค์กร

เกริ่นนำ

บทเรียนขบวนการองค์กรชุมชน การบูรณาการสู่จังหวัดจัดการตนเอง

มีความต้องการนำเสนอเรื่องราวของการขับเคลื่อนงานพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัด ซึ่งมีแง่มุมของการขับเคลื่อนงานพัฒนาในกระบวนการและเครื่องมือที่แตกต่างกัน พร้อมแนวคิดและมุมมองการขับเคลื่อนงานในหลายมิติ ต่อแนวทางการบูรณาการการทำงานบนเส้นทางสู่เป้าหมาย “จังหวัดจัดการตนเอง” ก้าว่างในแต่ละขั้นตอนที่ไปสู่เรื่องนี้ล้วนมีรูปแบบที่น่าสนใจ มีบทเรียนและแง่มุมให้ขบคิดในการที่จะไปสู่เป้าหมาย แตกต่างกันตามสถานการณ์และบริบท ทั้งการบริหารจัดการเครือข่าย การบริหารงาน บริหารคน บริหารข้อมูล และบริหารแนวทางสู่เป้าหมายร่วมที่ขบวนการองค์กรชุมชนในจังหวัดเห็นภาพร่วมกันผ่านแผนยุทธศาสตร์การทำงานของภาคประชาชน

ข้อมูลที่ปรากฏในเอกสารเล่มนี้มาจากการสืบค้นและรวบรวมเอกสาร ทั้งในส่วนของรายงานสรุปบทเรียนของขบวนการองค์กรชุมชนในแต่ละจังหวัด เอกสารแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชนของจังหวัด รายงานการขับเคลื่อนงานประเด็น และได้จากการสัมภาษณ์ผู้นำ แกนนำของขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัด รวมถึงการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีองค์ประกอบจากผู้แทนขบวนการและหน่วยงานภาคี แล้วนำข้อมูลเนื้อหามาเรียบเรียง สรุปประเด็นที่สำคัญให้เห็นในมิติของการทำงานดังกล่าว ทั้งนี้ข้อมูลอาจยังไม่ครอบคลุมในทุกมิติทุกประเด็นที่สำคัญ แต่หวังว่าข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ต่อยอดจากบทเรียนการทำงานได้เช่นกัน

สารบัญ

เกริ่นนำ

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ
ของ **ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่** 2

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ
ของ **ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว** 18

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ
ของ **ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท** 27

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ
ของ **ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ** 41

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ
ของ **ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย** 51

บทส่งท้าย 62

เรื่องราว
ของ
กระบี่

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ

ของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่

จังหวัดกระบี่มีกลไกการขับเคลื่อนงานพัฒนาในจังหวัดเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ ซึ่งก่อตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เพื่อเชื่อมโยงสายใยการพัฒนา สร้างพื้นที่ให้กับประชาชนได้ยกระดับกระบวนการคิดไปสู่พลเมืองพัฒนางานเชิงพื้นที่ สร้างนักพัฒนารุ่นใหม่ที่รู้จักกันในนาม “เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่” เป็นจุดร่วมของงานพัฒนาเชิงประเด็น ได้แก่ เด็กและเยาวชน สื่อ การเมือง แขนงสตรี ภัยพิบัติ ประมงชายฝั่ง องค์กรการเงิน เป็นต้น ต่อมาได้มีการพัฒนาประเด็นงานเพิ่มเติม ได้แก่ สวัสดิการชุมชน การแก้ปัญหาที่ดินและที่อยู่อาศัย ในปี พ.ศ.2551 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการพัฒนาภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ และเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดตั้ง "สภาองค์กรชุมชนตำบล" ตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 จำนวน 15 สภาองค์กรชุมชนตำบล ต่อมาในปี พ.ศ.2564 ได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล เทศบาล และเทศบาลตำบล รวมทั้งสิ้น 61 สภา ครอบคลุมพื้นที่ 8 อำเภอ ในพื้นที่จังหวัดกระบี่

เครือข่ายภาคประชาสังคม จังหวัดกระบี่ได้มีการสรุปบทเรียนการทำงานพบว่า การที่เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ เล็งเห็นถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนในจังหวัดกระบี่ และพร้อมที่จะผลักดันให้แผนพัฒนาของ

ภาคประชาชนพัฒนาและยกระดับให้ บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้นั้น จะต้องพัฒนาการทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชน ดังนี้

- 1) ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน
- 2) ต้องมีแผนทิศทางการขับเคลื่อนงานที่ชัดเจน
- 3) ต้องมีกลไกที่ชัดเจน มีองค์ประกอบจากคนทุกกลุ่ม
- 4) ต้องมียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนเป็นของคนกระบี่ทุกคน เพื่อให้เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่สามารถขับเคลื่อนงานยกระดับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ที่เป็นเป้าหมายของภาคประชาชนเองอันเป็นหลักสำคัญในการเชื่อมร้อยภาคีพัฒนาทั้งภาครัฐ ท้องที่ ท้องถิ่น ภาควิชาชีพ วิชาการและภาคเอกชน จึงได้มีการทบทวนและปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ ร่วมกัน

โดยมติในการปรับปรุงพัฒนาแผนยุทธศาสตร์ 10 ปี ของเครือข่ายภาคประชาชนจังหวัดกระบี่ ภายใต้วิสัยทัศน์ **“พัฒนาแบบมีส่วนร่วม มุ่งสู่สังคมกระบี่ อยู่เย็น เป็นสุข ภายในปี พ.ศ.2571”** ได้ผ่านความเห็นชอบและรับรองร่วมกันเมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ.2562 ในการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดกระบี่ ประจำปี พ.ศ.2562 โดยมีแนวทางการพัฒนา หรือ ประเด็นยุทธศาสตร์ของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ จำนวนทั้งสิ้น 7 ประเด็นยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความมั่นคงที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยชุมชนเป็นฐาน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการสุขภาวะชุมชน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการสวัสดิการโดยชุมชน

ครบวงจร ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการสาธารณสุขภัยโดย 7 ชุมชน ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนและภาคประชาสังคม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 7 การพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน

การเชื่อมประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาคีและบูรณาการแผนกับท้องถิ่น ในจังหวัดกระบี่

เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ มีกลไก คณะทำงาน ระดับจังหวัด หรือ แกนนำยุทธศาสตร์ภาคประชาสังคมจังหวัด กระบี่ 1 คณะและมีกลไกขับเคลื่อนงานเชิงประเด็น ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนแผนงานโครงการต่างๆ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์ซึ่งองค์ประกอบของแกนนำยุทธศาสตร์ภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่ มาจากแกนนำกลุ่มองค์กรภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่เป็นภาคีที่สำคัญระดับจังหวัด ประกอบด้วย เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่

สมาคมรักษ์เลจังหวัดกระบี่ สมาคมสานพลังเครือข่ายพัฒนาสังคมสุขภาวะ
จังหวัดกระบี่ หน่วยจัดการร่วม สสส.จังหวัดกระบี่ สมัชชาสุขภาพจังหวัดกระบี่
เครือข่ายสวัสดิการชุมชนจังหวัดกระบี่ เครือข่ายอาสาภัยพิบัติชุมชนจังหวัดกระบี่
เครือข่ายเศรษฐกิจและทุนชุมชน และเครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดกระบี่ และ
มีกลไกคณะทำงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่ ที่มีองค์ประกอบมาจาก
ผู้แทนแกนนำสภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอครอบคลุมทั้ง 8 อำเภอ เข้ามาเป็น
กลไกสำคัญในการเชื่อมโยงการทำงาน ขับเคลื่อนแผนยุทธศาสตร์ 10 ปี ของ
เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดกระบี่มาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การใช้สภาองค์กร
ชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญ สร้างความเข้มแข็งระดับชุมชน โดยใช้งานพัฒนาเชิง
ประเด็นเป็นจุดเริ่ม นำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในทุกมิติ สร้างระบบการ
จัดการแบบองค์รวม ทั้งระดับตำบล/จังหวัด สู่อการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายงาน
พัฒนาสังคม และประชาคมจังหวัดกระบี่ โดยมีหน่วยงานภาคี/ท้องที่/ท้องถิ่น/
เอกชน อาทิ พมจ. ร่วมกับ อบจ.สนับสนุนการจัดอบรมนักจัดการทางสังคม
พร้อมงบประมาณสสส., สข., คปจ., ปภ., มูลนิธิชุมชนไท ให้การสนับสนุน
บุคลากรให้ความรู้ แก่สมาชิกสภาองค์กรชุมชนตำบล กองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้ง
61 ตำบลในจังหวัดกระบี่

กระบี่กับการขับเคลื่อนจังหวัดจัดการตนเอง

ภายใต้นิยามความหมายของคำว่าจังหวัดจัดการตนเองหรือจังหวัดบูรณา
การนั้น ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่มองถึงแนวทางการทำงานในภายใต้
บทบาทการทำงานร่วมกับภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและองค์กรชุมชน

จากยุทธศาสตร์ของเครือข่ายองค์กรชุมชน จนยกมาเป็นองค์กร
สาธารณประโยชน์ทำงานร่วมกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนามาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค
ประชาชนในปัจจุบัน จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวนำมาสู่การบันทึก
ความร่วมมือในแต่ละเรื่องเพื่อการขยับงาน ทั้งแนวทางการ
ทำงานจัดการข้อมูลจนนำมาสู่การจัดทำแผนต่างๆ

2. **การบูรณาการความร่วมมือภายใต้แนวคิดการพัฒนาสังคม**
แบบองค์รวมเพื่อคุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส ในการขยับงานร่วม
เป็นจุดเริ่มต้นที่ขยายผลจากอำเภอเขาพนม มาอำเภอเมือง
อำเภอลานตา ปลายพญา และมีแผนขยายต่อทั้ง 8 อำเภอใน
จังหวัดกระบี่

กรอบทิศทางหรือกรอบการทำงานของจังหวัดกระบี่ ซึ่งมีปฏิญญา
Andaman Go Green ในการขยับงานร่วมใช้เป็นโจทย์ในการบูรณาการภาคประชา
สังคม ภาคประชาชน ทั้ง 7 ยุทธศาสตร์ ในการขยับงานร่วม โดยมีการออกแบบ
กระบวนการยุทธศาสตร์ให้มีการปฏิบัติงานร่วม ซึ่งมีกระบวนการหลักอยู่ 4
แนวทางหลัก

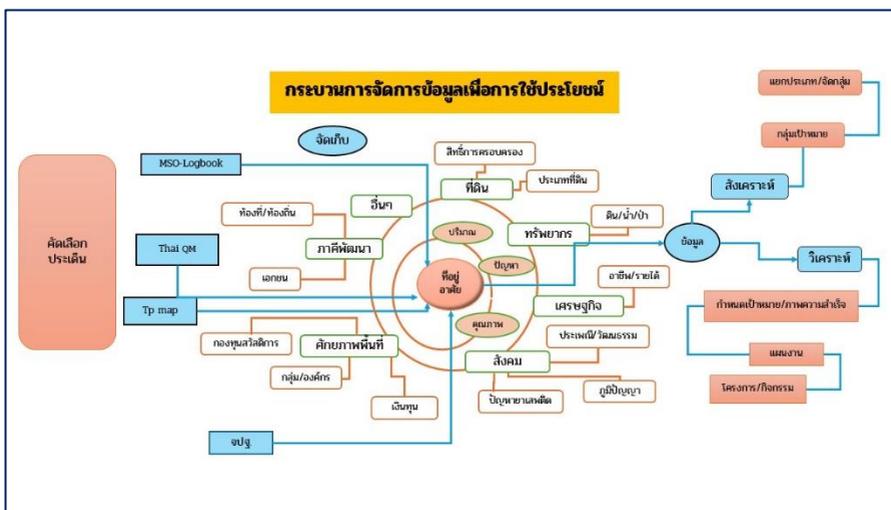
1. **การพัฒนาโดยใช้การจัดการทางสังคม** เพื่อคุณภาพชีวิต
ผู้ด้อยโอกาส มีเป้าหมายอยู่ประมาณ 4 เรื่อง ได้แก่ กลุ่มคนด้อย
โอกาสเข้าถึงสิทธิเข้าถึงระบบสวัสดิการ ส่งเสริมให้เกิดการ
รวมกลุ่มการทำงานโดยเสริมสร้างงานพื้นฐานในฐานแรก

2. หลักการที่สองให้กลุ่มเป้าหมายได้เลือกกว่าอยากทำงานใน **รูปแบบใด** โดยเบื้องต้นใช้ประเด็นงานพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นฐาน ซึ่งเป้าหมายไม่ได้แยกกว่าเป็นบ้านพอเพียง บ้านมั่นคง แต่ใช้งานที่อยู่อาศัยเพื่อยกระดับไปสู่การพัฒนาส่วนอื่นๆ ในการทำงาน
3. **การพัฒนาการจัดการทางธุรกิจแกนกลาง** เพื่อส่งเสริมรายได้ยกระดับคุณภาพชีวิต ไปสู่การทำงานร่วมในแต่ละส่วน
4. **การจัดการสวัสดิการแบบครบวงจร** มีเป้าหมายที่มุ่งทำให้เกิดทุนชีวิตของเขาในพื้นที่

หลักการสำคัญของการทำงานของจังหวัดกระบี่ คือ การให้น้ำหนักสำคัญกับเรื่องการจัดการข้อมูลเป็นหลักก่อนที่จะดำเนินการ ใช้การจัดการข้อมูลเป็นฐานการทำงาน ซึ่งจากการสรุปทเรียนการทำงานในส่วนของกระบวนการจัดทำแผนของภาคประชาชนที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มากมาจากความรู้สึก ไม่ได้มาจากข้อเท็จจริง จึงมีการทบทวนขั้นตอนของการดำเนินงานพัฒนาที่ต้องเริ่มต้นจากการทำระบบข้อมูล ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2558-2559 ได้มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางสังคม ได้รับงบประมาณสนับสนุนกว่าล้านบาทสำหรับใช้เป็นทุนตั้งต้น เพื่อนำมาวางระบบ และเพิ่มเติมระบบ GIS (Geographic Information System) เข้าไปเป็นตัวเสริมให้ทุกคนสามารถมองเห็นภาพร่วมกัน นำไปสู่ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

กำหนดเป้าหมาย ซึ่งขบวนการองค์กรชุมชนสามารถตัดสินใจร่วมกันกำหนดว่าจะทำเรื่องอะไรในแต่ละพื้นที่ของตนเอง

หลังจากนั้นขบวนการองค์กรชุมชนในพื้นที่ที่จะมีการตัดสินใจในการขับเคลื่อนขยายผลเต็มพื้นที่ ก่อให้เกิดคณะทำงานพื้นที่ในแต่ละเรื่อง จากประเด็นงานที่อยู่อาศัยไปสู่การพัฒนาด้านอื่นๆ ในการพัฒนาดังกล่าวเป็นคำถามท้าทายต่อกระบวนการทำงานทุกภาคส่วนว่า **“ได้บ้านแล้วยังไง”**

รูปแบบการดำเนินงานของพื้นที่ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาที่อยู่อาศัย จะมีการพยายามผูกโยงเครือข่ายในการช่วยเหลือเพื่อน และช่วยกันภายใต้แผนแม่บทการพัฒนาที่อยู่อาศัยจังหวัดกระบี่ (ปี 2560 – 2579) บนวิสัยทัศน์ **“ที่อยู่อาศัยมั่นคงเป็นเมืองสุขภาวะ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีในปี 2579”** และมีการทบทวนในปี พ.ศ.2566 ในการขยับงานร่วม โดยมีมติที่ประชุมในระดับจังหวัดให้มีการตั้งคณะทำงานชุดปฏิบัติการ ซึ่งเดิมที่จะเป็น

คณะทำงานที่มีสัดส่วนจากภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การพัฒนาที่อยู่อาศัยดังกล่าวถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นร่วมดำเนินงานของทุกฝ่าย เนื่องจากมีรูปธรรมของผลผลิตและผลลัพธ์ที่ชัดเจนในการยกระดับร่วมกัน

การพัฒนาโดยใช้การจัดการทางธุรกิจเป็นแกนกลาง

การพัฒนาโดยใช้การจัดการทางธุรกิจเป็นแกนกลางไม่ใช่รูปแบบการส่งเสริมของกลุ่มองค์กรชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ใช้โจทย์ร่วมของการบูรณาการงานพัฒนา โดยไปพิจารณาและวิเคราะห์ทุนที่มีอยู่ในพื้นที่แล้วนำมาออกแบบทำแผนเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจ ยกระดับการพัฒนาไปสู่เป้าหมาย

มีการพัฒนาเชื่อมโยงถึงการขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการ ซึ่งมีเป้าหมายแตกต่างจากพื้นที่จังหวัดอื่น คือ **“เป้าหมายที่ว่าจะทำอย่างไรให้เกิดทุนของตนเอง”** ที่ไม่ใช่เพียงการรับงบประมาณจากหน่วยงาน พอช.เพียงอย่างเดียว จากกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลพบว่าบางกองทุนฯ มีหลักคิดที่ไม่จำเป็นต้องขอสมทบในการขยับงานจากภาครัฐ เป็นการมองไปสู่การเป็นกองทุนฯ ที่สร้างความมั่นคงในมิติต่างๆ ทั้งด้านอาหาร ที่อยู่อาศัย อาชีพ

เป้าหมายและโจทย์สำคัญในปัจจุบันของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดกระบี่ ในการขยับก้าวสู่การเป็นจังหวัดจัดการตนเองนั้นต้องสร้างความเข้มแข็งของฐานราก คือ **การสร้างพื้นที่ปฏิบัติการที่เป็นพื้นที่ร่วม** ภายใต้ 4 กระบวนการดังกล่าว ออกแบบไปสู่การพูดคุยร่วม ทั้งนี้จุดเด่นของการทำงานพัฒนาในจังหวัดกระบี่ คือ การมีความสัมพันธ์อันดีในระหว่างภาคส่วนต่างๆ ทำให้สามารถใช้

รูปแบบการติดต่อประสานงานทั้งอย่างไม่เป็นทางการ และเป็นทางการได้ทุกรูปแบบ ระหว่างภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาครัฐ อาศัยการประสานผ่านโทรศัพท์เพื่อชี้แจงข้อมูลเบื้องต้นได้ ทำให้สะดวกในการทำงานร่วมกัน ซึ่งมีการเจรจาให้เข้าใจก่อนดำเนินการทำบันทึกความร่วมมือใดๆ ระหว่างกัน โดยมีเป้าหมายร่วม คือ

- การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในแต่ละส่วนทั้งท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน
- ชุมชนต้องสามารถอยู่ได้ แข็งแรงได้
- ต้องทำให้แต่ละคนสามารถเข้าถึงสวัสดิการตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้
- ต้องให้ชุมชนมีการพัฒนาที่เป็นระบบ มีข้อมูลในการทำงานในพื้นที่
- เป้าหมายการขยายผลต้องทำให้เกิดเป็นสภาพหมู่บ้าน ไม่ใช่แค่สภาตำบล

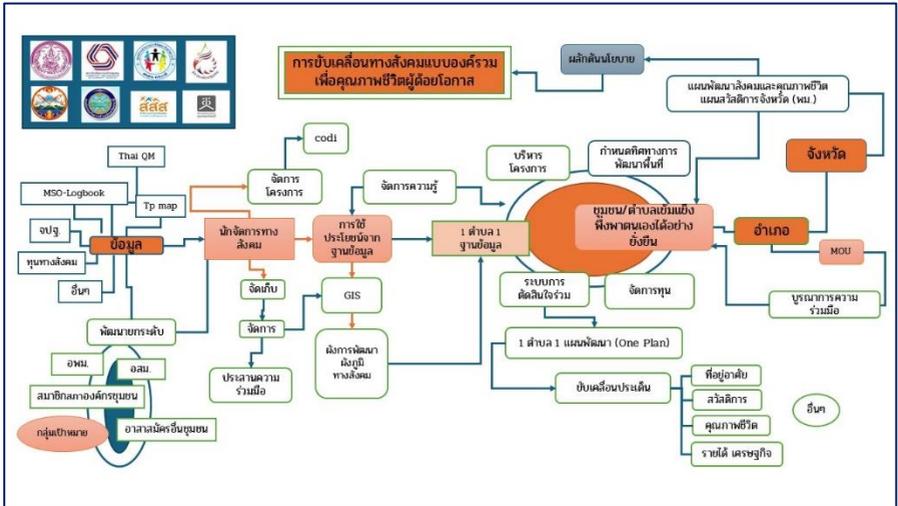
“นักจัดการทางสังคม”

กลไกสำคัญหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างเส้นทางของการขับเคลื่อนงานพัฒนา โดยเริ่มจากที่กลุ่มเครือข่ายองค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ ได้ตรวจสอบ สอบทาน (Recheck) และจัดเก็บข้อมูลความเป็นจริงของประชากรกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเปราะบาง จากนั้นได้สร้างกลไกขึ้นมาอีกกลไกหนึ่งซึ่งได้รับงบประมาณจาก พม.โดยใช้ชื่อว่า “นักจัดการทางสังคม” ซึ่งไม่เพียงแต่ทำให้มีข้อมูลของพื้นที่ แต่มีเป้าหมายถึงการที่จะทำอย่างไรให้ข้อมูลเหล่านั้นได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่ได้จริง ทำให้ทุกภาคส่วนยอมรับข้อมูลร่วมกัน ได้ เกิดเป็น 1 ตำบล 1 ฐานข้อมูล นำสู่แนวทางการตัดสินใจที่เป็นแนวทาง

นโยบายของภาครัฐ 1 ตำบล 1 แผนพัฒนา ที่กำหนดว่าพื้นที่ที่ยากลำบากเคลื่อน
อะไร ใช้จุดของการบูรณาการในระดับอำเภอเป็นจุดบูรณาการสำคัญ ไปขยายผล
ต่อในระดับจังหวัด ซึ่งมีการจัดทำแผนพัฒนาระดับจังหวัดอยู่แล้ว โดยที่ผ่านมา
มีการบูรณาการในเรื่องแผนพัฒนาสวัสดิการของ พม. และล่าสุดเป็นนโยบายใน
การจัดทำแผนพัฒนาสังคมและคุณภาพชีวิต มีกระบวนการจัดเวทีโดยใช้
งบประมาณของ พม.และขบวนชุมชนร่วมกัน ขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมเพื่อ
คุณภาพชีวิตผู้ด้อยโอกาส

นักจัดการทางสังคมนอกเหนือจากกลไกที่เป็นทีมของกองทุนสวัสดิการ
ชุมชน และสภาองค์กรชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ ก็ยังขยายไปยังกลุ่มอาสาสมัครต่างๆ
ที่มีอยู่ในพื้นที่ระดับตำบล ทั้ง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ
อาสาสมัครแรงงานเนื่องจากแกนนำหลายคนที่มีการสวมหมวกหลายใบ ทำให้
ข้อมูลในฐานมีความครอบคลุมหลายมิติ ปัจจุบันกลไกนักจัดการทางสังคม มีอยู่
จำนวน 26 ตำบล

คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ หรือ พชอ. (ภายใต้
ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับพื้นที่ ปี 2561)
เป็นหนึ่งในกลไกระดับอำเภอที่ร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและ
ทำงานสอดคล้องกับสภาองค์กรชุมชน โดยมีเลขาคณะทำงานภาคประชาสังคม
จังหวัดกระปีเข้าเป็นคณะทำงาน อนุกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ
จึงเป็นกลไกที่สำคัญร่วมกับภาครัฐอื่นๆ ใช้ข้อมูลเดียวกัน ใช้โจทย์เดียวกัน

ระบบฐานข้อมูล

ขบวนจังหวัดนำข้อมูลของภาครัฐมาออกแบบเพื่อการเคลื่อนงาน นำข้อมูลคืนกลับไปพื้นที่เพื่อสร้างกระบวนการในการรับรองข้อมูลร่วม จังหวัดจะมีข้อมูลภาพรวม แต่ข้อมูลที่มีความแม่นยำมากที่สุดอยู่ในระดับพื้นที่ ดังนั้นศักยภาพหนึ่งของขบวนจังหวัด คือ **การบริหารจัดการข้อมูล** รู้ถึงชั้นของข้อมูลที่จะต้องใช้ในประโยชน์เหล่านั้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งระบบฐานข้อมูลดังกล่าวคือ **ระบบฐานข้อมูลทางสังคมของจังหวัดกระบี่ SDCK (Social Data Center of Krabi)** เป็นฐานข้อมูลที่ใช้ในจังหวัดกระบี่เท่านั้น ใช้ในการเป็นระบบของข้อมูลซ่อมแซมที่อยู่อาศัย และบริหารจัดการงบประมาณในส่วนหนึ่งมาพัฒนาระบบฐานข้อมูล และนักจัดการทางสังคม เพื่อรวบรวมข้อมูลปัญหา และสะท้อนสภาพความเป็นจริง

ระบบข้อมูล SDCK มีการจัดโครงสร้างของสิทธิ์ในการเข้าถึงโดยสิทธิ์การเข้าถึงฐานข้อมูล ระดับจังหวัด (แกนนำจังหวัด สำนักงานฯ) - ระดับอำเภอ (กลไกนักจัดการทางสังคมระดับอำเภอ ที่มีสิทธิ์ในการเข้าดูระดับอำเภอเท่านั้น) - ระดับตำบล (นักจัดการทางสังคมระดับพื้นที่ ที่สามารถเข้าไปแก้ไข ปรับปรุง update ข้อมูลพื้นที่ตนเอง) ทั้งหมดจะถูกแต่งตั้งเป็นกลไกคณะทำงานในแต่ละระดับที่จะสามารถเข้าถึง จังหวัด อำเภอ ตำบล

ฐานข้อมูลดังกล่าวมีการเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2558 และได้มีการสำรวจข้อมูลและนำเข้าไปในปี พ.ศ.2559-60 ซึ่งในช่วงที่ผานมา มีการ Update อยู่สม่ำเสมอ ทั้งนี้ฐานข้อมูลดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายในการเช่า Domain¹ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม (โดยปี พ.ศ. 2567 มีการปรับปรุงระบบอยู่) ฐานข้อมูลตั้งต้นเป็นข้อมูลของผู้ยากลำบาก กลุ่มเปราะบาง โดยยึดจากผู้ที่ลงทะเบียนการรับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีอยู่ประมาณ 4 หมื่นกว่าครัวเรือน ทั้งนี้เมื่อมีกลไกนักจัดการทางสังคมเข้ามาตรวจสอบ สอบทานข้อมูล ทำให้พบว่าข้อเท็จจริงมีอยู่ประมาณ 5 หมื่นกว่าครัวเรือน ดังนั้นในระหว่างการปรับปรุงระบบข้อมูลใหม่ ก็ได้เพิ่มฐานข้อมูลเรื่องสภาก่อตั้งชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชนเข้าไปด้วยเป็นฐานว่าในแต่ละตำบล ในแต่ละอำเภอว่ามีองค์กรดังกล่าวอยู่จำนวนเท่าไร ทำเป็นข้อมูลที่เชื่อมโยงกัน และใช้ข้อมูลชุดดังกล่าวไปวิเคราะห์ร่วมกับหน่วยงาน นำไปสู่กระบวนการรับรอง

¹ โดเมนเนม (domain name) คือ ชื่อที่ใช้ระบุลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อไปค้นหาในระบบโดเมนเนมซิสเต็ม (Domain Name System) เพื่อระบุถึง ไอพีแอดเดรส ของชื่ออื่นๆ เป็นชื่อที่ผู้จดทะเบียนระบุให้กับผู้ใช้เพื่อเข้ามายังเว็บไซต์ของตน บางครั้งอาจจะใช้ "ที่อยู่เว็บไซต์" หรือ "Web Address" แทน

ข้อมูลร่วม ซึ่งมีทั้งข้อมูลที่ซ้อนตรงกันกับหน่วยงาน หรือไปเพิ่มเติมกับข้อมูลที่มีอยู่ของหน่วยงาน และฐานข้อมูลดังกล่าวเคยนำไปเป็นข้อกำหนดในการขอรับงบประมาณบ้านพอเพียง

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากข้อมูลที่มีอยู่เดิม มีความกระจัดกระจายไปในแต่ละภาคส่วน ทำให้ไม่เห็นภาพรวม แต่การมีนักจัดการทางสังคมทำให้ข้อมูลที่กระจัดกระจายนั้นมีการมาวิเคราะห์ร่วม สร้างการยอมรับในทุกภาคส่วนทั้งราชการ เอกชน ประชาสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการขับเคลื่อนงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมในปัจจุบันที่มีการขับเคลื่อนงานด้านที่อยู่อาศัยกับองค์กรภาคธุรกิจ ในลักษณะ CSR ด้วยอีกแนวทางหนึ่ง

สิ่งที่อยากเดินหน้าต่อ

- **“สภาหมู่บ้าน”** การผลักดันให้ทุกหมู่บ้านทำแผน เกิดคนทำงานร่วม ทำให้เห็นคนทำงานตั้งแต่พื้นที่ หมู่บ้าน ตำบล ซึ่งเป็นองค์กรภายใต้สภาองค์กรชุมชนตำบลอยู่แล้ว เชื่อมโยงกันในชั้นอำเภอ และเห็นภาพรวมในระดับจังหวัดที่ทำหน้าที่รวบรวมประมวลข้อมูลและสถานการณ์
- **พัฒนาทีมเลขาฯ** ให้มีศักยภาพสามารถวิเคราะห์ชุดข้อมูลสังเคราะห์เป็นรายตำบลได้ จำแนกแยกแยะสภาพปัญหาความต้องการได้ จนสามารถออกเป็นแผนจังหวัดของภาคประชาชน

- **หลักสูตรการพัฒนาคน** โดยสร้างเครื่องมือบางส่วนให้ชุมชนได้เข้าใจเครื่องมือ เช่น เครื่องมือการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ GIS / ให้มีการทดลองพัฒนาต่อยอดเชิงพื้นที่ในลักษณะโครงการ (Project)
- **การพัฒนาศักยภาพทีมเคลื่อนงานเชิงประเด็น** อาทิเช่น ให้สามารถใช้งบประมาณเชิงประเด็นอย่างกองทุนสวัสดิการเข้ามาช่วยเหลือเรื่องที่อยู่อาศัยโดยที่ยังตอบโจทย์เป้าหมายของกองทุนสวัสดิการได้

เรื่องราว
ของ
สระแก้ว

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ

ของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว ขับเคลื่อนงานพัฒนาบนเป้าหมายที่
อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญของจังหวัด ใน 3 เป้าหมายสำคัญด้วยกัน คือ
1) คนสระแก้วพ้นจากความยากจน 2) คนในชุมชนมีสุขภาพที่ดี และ
3) ทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน โดยทำงานร่วมกับภาคีโดยใช้ยุทธศาสตร์จากกรอบ
แนวคิดส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน ผ่านประเด็นงานต่างๆ เป็น
เครื่องมือสำคัญของชุมชนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงให้กิจกรรมและโครงการ
ดำเนินการควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของชุมชนไม่แยกจากบริบทของชุมชนแก้ปัญหาไป
พร้อมกับอาชีพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว ที่ผ่าน
มาได้ขับเคลื่อนกลไกกลางความร่วมมือกับ ภาคียุทธศาสตร์จังหวัด ในการทำ
ข้อตกลงหนุนเสริมชุมชนเข้มแข็งตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานและบูรณาการ
ในเรื่องที่ทำร่วมกันได้ เช่น แผนชุมชน การขับเคลื่อนพื้นที่รูปธรรม เครื่องมือและ
การพัฒนาศักยภาพบุคลากรร่วมกันในด้านข้อมูลความรู้ที่เชื่อมโยงนโยบาย
สาธารณะในการร่วมกันผลักดัน เช่น ด้านคุณภาพชีวิต ด้านการพัฒนาที่อยู่อาศัย
ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ
ด้านปัญหาอุบัติเหตุ ด้านสังคมผู้สูงอายุ รวมถึงการร่วมกำหนดยุทธศาสตร์ของ

ภาคีหน่วยงานในระดับอำเภอเพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ของ พชอ.(คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ) เพื่อผลักดันเรื่องการลดอุบัติเหตุ ที่ดินทำกิน สังคมผู้สูงอายุตามนโยบายสาธารณะของสมัชชาสุขภาพจังหวัดสระแก้ว

เดิมทีประเด็นสำคัญที่คนในจังหวัดสระแก้วทำคือเรื่องของการทำการเกษตร โดยใช้เครือข่ายเกษตรต่างๆ ในจังหวัดมาร่วมกันทำงาน และมีโอกาสได้ทำงานร่วมกับ พชอ.ในเรื่องของการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น ทำโครงการในลักษณะแยกเป็นรายตำบล ขาดการเชื่อมโยงในภาพรวม จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ.2551 มีการดำเนินงานเรื่องสภาองค์กรชุมชน และมีเจตนาของการทำงานว่าจะขยับได้เร็ว แต่กลับพบว่ามีความล่าช้า เพราะไม่รู้ว่าทำอะไรเป็นรูปธรรมของการเคลื่อนไหวงาน แต่ด้วยความพยายามสุดท้ายก็สามารถขยับได้ครบทั้งจังหวัด ซึ่งกระบวนการของจังหวัดสระแก้วใช้รูปแบบ 1 ตำบลจะมีผู้ประสานงานหลัก จะทำหน้าที่เป็นคนไปประสานงานทุกเรื่อง และมีการจัดตั้งกลไก **คปอ.ระดับอำเภอ (คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนระดับอำเภอ)** ซึ่งแตกต่างจากจังหวัดอื่น ซึ่งคณะทำงานบางคนไม่ได้ทำงานประเด็น แต่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานองค์กรชุมชน เชื่อมโยงองค์กรชุมชนในระดับพื้นที่ ซึ่งเดิมที่เรียกว่า **แกน 9 อำเภอ** ซึ่ง “คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชน หรือ คปอ.” เป็นชื่อที่ได้ถูกบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งหมายความว่าคนที่เป็นตัวแทน คปอ.คือตัวแทนที่มีความรู้เรื่องราวการดำเนินงานของขบวนองค์กรชุมชนในจังหวัด กลไกในระดับอำเภอเป็นจุดคานงัดของระบบราชการ แกนอำเภอเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำเสนอปัญหา ยกประเด็น สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนการพัฒนาได้ในนามของอำเภอ โดยใช้วงอำเภอสร้างกระบวนการพัฒนาตำบล

“แกน 9 อำเภอ” มีผู้อาวุโสในแต่ละอำเภอที่เป็นที่เคารพนับถือ มาเป็นผู้ประสานแกนนำในพื้นที่ สร้างจุดเชื่อมต่อ มีความสำคัญในเรื่องของการเป็นจุดรวมใจของคนในชุมชน และประเด็นดังกล่าวเป็นที่น่ากังวลในกรณีที่เกิดการขาดหายไปของผู้อาวุโสในขบวนการองค์กรชุมชน

การคัดเลือกผู้นำที่จะเข้าไปในโครงสร้างต่างๆ จะมีระบบการสอบทานกับเครือข่ายที่ใกล้ชิด ตรวจสอบจากสมาชิกในชุมชนด้วยตนเองในเบื้องต้น ซึ่งต้องได้รับการยอมรับก่อนถึงจะสามารถเข้าไปอยู่ในกลไกนั้นได้ เพราะผู้นำต้องสามารถทำหน้าที่เป็นข้อต่อของพี่น้องประชาชนให้ได้ นอกจากเป็นคนดีแล้วต้องมีความเสียสละ และมีเวลา

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้วกับการขับเคลื่อนจังหวัดจัดการตนเอง

ภาพรวมเรื่องของจังหวัดจัดการตนเอง ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้วมีความเห็นว่ามันไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ยังคงมีความเข้าใจไม่ตรงกันอยู่ โดยหลักการมันต้องจัดการตนเองได้ ตั้งแต่ฐานคิด วิธีคิดตั้งแต่การมีองค์กรชุมชนขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไร ซึ่งไม่ใช่การมีกลไกหลักที่มีขนาดใหญ่อยู่ที่จังหวัด แต่กลไกสำคัญที่สุดคือมันต้องมีขนาดใหญ่อยู่ในระดับพื้นที่ปฏิบัติการให้มากที่สุด

ดังนั้นแนวคิดของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเรียกว่าจังหวัดจัดการตนเอง หรือ จังหวัดบูรณาการแต่อย่างใด แต่ให้ความสนใจกับการที่องค์กรพื้นที่ข้างล่าง ต้องเป็นองค์กรชุมชนที่แท้จริง ต้องเป็นกลไกทำงานขององค์กรชุมชนซึ่งมีความเข้มแข็งในการทำงานแตกต่างกันไปตามธรรมชาติ ตามบริบทของแต่ละพื้นที่

จากกรณีที่จังหวัดสระแก้วมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนได้ล่าช้าที่สุด เนื่องจากยึดหลักการทำงานว่า **“ถ้าไม่พร้อม ไม่ทำ”** เพราะถ้าเร่งให้มีการจัดตั้งครบในเชิงปริมาณโดยที่ไม่มีความพร้อม จะกลายเป็นการสร้างปัญหาใหม่ให้เกิดขึ้น การจะทำเรื่องจังหวัดจัดการตนเองหรือจังหวัดบูรณาการ ที่ปัจจุบันยังขับเคลื่อนได้ไม่เต็มที่ เนื่องจากสภาองค์กรชุมชนที่มีความเข้มแข็งยังมีอยู่ไม่ครอบคลุมพื้นที่จังหวัด เมื่อไปประสานหน่วยงานจึงยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือ ดังนั้นคุณภาพของสภาองค์กรชุมชนจึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยเฉพาะการทบทวนสภาองค์กรชุมชนที่จังหวัดสระแก้ว เน้นที่กระบวนการทบทวน การรับรองกลุ่มในพื้นที่ และความเข้มแข็งหรือไม่เข้มแข็งอยู่ที่ทีมพี่เลี้ยงที่หนุนเสริมร่วมด้วย

กระบวนการดำเนินงานสำคัญ

จังหวัดสระแก้วมีการทำงานโดยแบ่งเป็นโซนจำนวน 4 โซน (9 อำเภอ 65 ตำบล) ดูแลทุกประเด็น ประกอบด้วย 1) โซนการค้าชายแดน (2 อำเภอ 20 ตำบล) 2) โซนธรรมชาตินิเวศน์ (3 อำเภอ 12 ตำบล) 3) โซนเมืองวัฒนธรรม (2 อำเภอ 23 ตำบล) และ 4) โซนอารยธรรมโบราณ (2 อำเภอ 10 ตำบล) โดยแต่ละโซนจะออกแบบให้มีองค์ประกอบของคณะทำงานโซนว่าต้องมีนักยุทธศาสตร์ นักข้อมูล และผู้ประสานงาน อาศัยการทำงานทุกประเด็นที่ขบวนการองค์กรชุมชนทำให้สามารถเชื่อมโยงหน่วยงานรัฐและภาคอื่นๆ ได้ และทำให้ชาวบ้านเห็นกระบวนการ ชันตอนอย่างเข้าใจ และมีระบบการรวบรวมข้อมูลจากทั้ง 4 โซน โดยการบริหารจัดการโซน ใช้งบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจากสวัสดิการชุมชนมาบริหารจัดการโซน

การทำงานระดับโซนทุกประเด็นงาน (4 โซน 9 อำเภอ 65 ตำบล)

โซนการค้าชายแดน

อำเภอรัฐประเศ 13 ตำบล
อำเภอคลองหาด 7 ตำบล
รวม 20 ตำบล

โซนธรรมชาตินิเวศน์

อำเภอเขาฉกรรจ์ 5 ตำบล
อำเภอวังน้ำเย็น 4 ตำบล
อำเภอวังสมบูรณ์ 3 ตำบล
รวม 12 ตำบล

โซนเมืองวัฒนธรรม

อำเภอเมือง 11 ตำบล
อำเภอวัฒนานคร 12 ตำบล
รวม 23 ตำบล

โซนอารยธรรมโบราณ

อำเภอโคกสูง 4 ตำบล
อำเภอตาพระยา 6 ตำบล
รวม 10 ตำบล

เมื่อพิจารณาถึงรูปแบบการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว พบว่ามีนัยยะสำคัญ คือ **การสร้างคน สร้างผู้นำ** โดยพบว่าผู้นำของขบวนการจังหวัดสามารถไปขับเคลื่อนงานได้มากมาย หนุนเสริมช่วยจังหวัดอื่นได้มามาก ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีที่มาจากฐานคิดของการพัฒนาแกนนำอย่างต่อเนื่อง มีการถอดบทเรียน “เรื่องชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง” (เมื่อปี พ.ศ. 2547-2549) ที่บ่งชี้ถึงการใช้อุดมการณ์ ใช้งานเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนมาตลอด มีแนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์งานพัฒนาของขบวนที่น้องจังหวัดสระแก้ว และมีการทำงานมาอย่างยาวนานและครอบคลุมพื้นที่ บนวิถีวัฒนธรรมร่วมกัน

หลักการของสระแก้ว คือ **“สร้างคน สร้างผู้นำ”** เพราะถ้าสร้างองค์กรก่อนแต่ไม่มีคน ก็จะขับเคลื่อนไม่ได้ ดังนั้นการสร้างคน สร้างผู้นำจึงสำคัญ พร้อม

พัฒนาเครือข่าย พัฒนาคณะ แล้วจัดรูปขบวน เมื่อมีงานประเด็นเข้ามา เช่น ในอดีตกรณีการสนับสนุนจากทาง พอช. ที่อยากเห็นชุมชนเข้มแข็ง ยังไม่ใช่ประเด็นการทำงานเหมือนปัจจุบัน โครงการแรกที่ได้รับมาคือ “บ้านมั่นคงชนบทตำบลวังสมบูรณ์” และขยับสู่เรื่องการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2548 ก่อนที่จะทำเรื่องสภาองค์กรชุมชน โดยปัจจุบันขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้วมีการพัฒนาในแต่ละประเด็นงานได้ค่อนข้างดี อย่างกรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลมีสมาชิกมากที่สุดในภูมิภาค (ประมาณ 20-30% ของประชากรในจังหวัด) และได้รางวัลองค์กรสวัสดิการชุมชน : ผู้สรรค์สร้างความมั่นคงของมนุษย์ ตามแนวคิดของศาสตราจารย์ดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ “คุณภาพแห่งชีวิต ปฏิทินแห่งความหวัง จากครรภ์มารดาถึงเชิงตะกอน” มากที่สุดจำนวน 6 กองทุนฯ และภายใต้โครงสร้างกบจ.สระแก้ว (คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ) ได้มีผู้นำขบวนองค์กรชุมชนเข้าไปร่วมอยู่ใน กบจ.จำนวน 4 คน ซึ่งจังหวัดสระแก้วมีจุดเด่นที่กลุ่มองค์กรต่างๆ ในจังหวัดมีส่วนร่วมอยู่กับสภาองค์กรชุมชน และมีขบวนองค์กรชุมชนเข้าไปอยู่ในทุกโครงสร้างของจังหวัด

“เราต้องช่วยกัน” ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดสระแก้ว มีแนวทางช่วยเหลือในลักษณะที่ตำบลไหนประสบปัญหาหรือมีข้อติดขัดในการขับเคลื่อนงานจะมีการระดมทีมเข้าไปช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา โดยไม่ปล่อยปะละเลยกัน อย่างเช่น การดำเนินงานบ้านพอเพียง ซึ่งจังหวัดสระแก้วถือได้ว่ามีระบบข้อมูลบ้านพอเพียงมากที่สุดในประเทศ ที่สามารถนำมาบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นภายใต้คำว่าจังหวัดจัดการตนเอง หรือจังหวัดบูรณาการ ถ้าเข้มแข็งอยู่แต่ไม่มีการตำบลจะไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นจังหวัดจัดการตนเอง

ดังนั้นการจะทำให้เกิดความเป็นจริง ต้องมีการกระจายโอกาสสู่พื้นที่อื่น โดยพื้นที่ที่เข้มแข็งในจังหวัดต้องเป็นทีมเข้ามาช่วย สร้างแนวร่วมใหม่ แคนนำใหม่ ถ้าทำไม่ได้ แคนนำรุ่นเดิมที่เข้มแข็งต้องเข้ามาช่วยสร้างคนรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ ไม่ปล่อยให้ตำบลที่ไม่สามารถขับเคลื่อนงานได้อยู่ในสถานการณ์ดังกล่าว

เคล็ดลับการทำงาน

- ผู้นำทุกตำบลในจังหวัดต้องมีส่วนร่วมตัดสินใจ ไม่มีการเล่นพรรคเล่นพวก สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพราะเป็นเรื่องอนาคตของจังหวัด เป็นเรื่องของทุกคน
- คำนึงอยู่เสมอว่าช่องทางใดที่ขบวนองค์กรชุมชนหรือผู้นำจะประสานหน่วยงานได้ ต้องนำเรื่องราวของขบวนองค์กรชุมชนทุกเรื่องเข้าไปสื่อสารให้ได้รับรู้ด้วย เป็นระบบการสื่อสารที่ไม่ว่าจะช่องทางไหนต้องเป็นการสื่อสารในภาพของขบวน ถึงแม้ว่าในช่วงดังกล่าวจะเป็นวาระของงานประเด็นแต่ควรต้องสื่อสารให้เห็นภาพรวมที่ขบวนได้ดำเนินงาน และเชื่อมโยงในประเด็นอื่นที่ทำอยู่ด้วย
- สร้างความคิด สร้างทีม เป็นอันดับแรก โดยพัฒนาคนก่อน แล้ว Mapping คนให้ได้ เลือกรุ่นที่พร้อมเป็นอาสาสมัคร และ “คนดี” มาก่อน “คนเก่ง” เนื่องจากงานอาสาสมัครไม่มีรายได้ และต้องเป็นคนที่มีความใส่ใจกับงานพัฒนา

- การมีกองทุนสวัสดิการผู้นำ ที่มีการดำเนินการมากกว่า 16 ปี เริ่มต้นจาก 35,000 บาทที่พอช.สนับสนุนเงินแก่ คปอ. และเงินกองทุนมาจากขบวนการคุ้มครองชุมชนสมทบกันเองจากแต่ละตำบล ตำบลละ 400 บาทต่อปี มีการจัดสวัสดิการให้ ซึ่งเป็นในระดับจังหวัดโดยมีการตรวจสอบว่าแต่ละตำบลมีผู้นำระดับหัวแถวที่ต้องเข้าร่วมงานในระดับจังหวัดในแต่ละประเด็นก็คน ดูแลการเดินทาง เจ็บไข้ได้ป่วย นอกเหนือจากกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบล ซึ่งในจังหวัดอื่นก็อาจมีการจัดสวัสดิการผู้นำที่แตกต่างกันไป เป็นรูปแบบการดูแลกัน
- เมื่อทำงานพัฒนาในประเด็นใดควรต้องมีภาคีเครือข่ายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นหน่วยรับผิดชอบในเรื่องนั้นด้วย

เรื่องราว
ของ
ชัยชนะ

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ

ของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท

ย้อนไปเมื่อช่วงปี พ.ศ.2541 กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund หรือ SIF) ได้มีการสนับสนุนงบประมาณภายใต้โครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project - SIP) ของสำนักงานสนับสนุนกองทุนเพื่อสังคม เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ ปี 2540 โดยในการเสนอขอรับงบประมาณจะต้องเป็นการรวมกลุ่มในรูปแบบองค์กรชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ หรือองค์กรการเงินในรายตำบล ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของภาคประชาชนในจังหวัดชัยนาท เชื่อมโยงกันในรูปแบบเครือข่ายกลุ่มองค์กรการเงินชุมชนจังหวัดชัยนาท ประกอบกับองค์กรภาคประชาชนทั่วประเทศมีผลกีดกันนโยบายการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง (ขยายพื้นที่จากเมืองสู่ชนบท) สู่การจัดตั้งสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ในช่วงปี พ.ศ.2543 พร้อมกับการดำเนินนโยบายสนับสนุนสวัสดิการชุมชนในรูปแบบกองทุนผู้สูงอายุจังหวัดละ 1,000,000 บาท จึงได้มีการจัดตั้งเป็นสมาคมผู้สูงอายุจังหวัดชัยนาท

หลังจากนั้นในช่วงปี พ.ศ.2544 – 2546 เกิดกระแสการสร้างเป้าหมายร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ภายใต้การขับเคลื่อนงานในรูปแบบจังหวัด ในช่วงแรกเริ่มมีการสร้างความเข้าใจกับองค์กรชุมชน/ องค์กรการเงิน ในเรื่องการ

จัดสวัสดิการชุมชน จึงได้เริ่มแนวคิดการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น แต่ในเชิงปฏิบัติติดปัญหาในเรื่องของภาคประชาชนยังไม่มี ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้การขับเคลื่อนงานยังไม่เป็นผลนัก ต่อมาได้มีการปรับโครงสร้างการทำงานของขบวนการองค์กรชุมชนให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนประเด็นบ้านมั่นคงเมืองและชนบท (ช่วงปี พ.ศ.2547-2548) มีการกระจายผ่านการแบ่งบทบาทในรูปแบบคณะกรรมการจังหวัดตามประเด็นงานประมาณ 4-5 คน เพื่อทำหน้าที่ลงหนุนเสริมการทำงานทุกประเด็น ทุกตำบล พร้อมกันนี้ยังดำเนินยุทธศาสตร์ฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นจำนวน 3 พื้นที่ ได้แก่ ตำบลเนินขาม ตำบลห้วยกรด และตำบลตุ๊ก

กระบวนการภาคประชาชนของจังหวัดชัยนาทมีความเข้มแข็งมากขึ้นเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 โดยช่วงระยะเวลาดังกล่าวการขับเคลื่อนงานของภาคประชาชนเน้นการสร้างเครือข่ายคนทำงานในระดับตำบลผ่านการส่งเสริมและขยายการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน และกองทุนสวัสดิการชุมชนให้ครอบคลุมทั้งจังหวัดมากขึ้น มาในช่วงเวลา พ.ศ.2551 – 2555 เกิดความเคลื่อนไหวของคณะกรรมการจังหวัดชัยนาท ที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่จังหวัดชัยนาท รวมถึงยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมการเมืองภาคพลเมืองตามพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมืองด้วย ส่งผลให้เกิดพัฒนาขบวนการองค์กรชุมชน จำนวน 6 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางซุด ตำบลเสือโฮก ตำบลหนองแซง เทศบาลเมืองชัยนาท ตำบลเขาท่าพระ และตำบลวัดสิงห์ รวมถึงพัฒนาชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินชนบทใน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางซุด ตำบลไร่พัฒนา ตำบลธรรมามูล ตำบลบ้านเข็ญ และตำบลอุตะเถา

คณะประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท หรือ คปอ.ชัยนาท

คณะประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท (คปอ.ชัยนาท) ก่อรูปขึ้นจากการจัดความสัมพันธ์ใหม่ในการทำงานให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปขบวนการองค์กรชุมชน และเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองในช่วงปี พ.ศ.2556 - 2558 โดยแบ่งกลไกการทำงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ระดับประเด็นงานแบ่งบทบาทผู้รับผิดชอบเชิงประเด็นงาน ได้แก่ สภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน บ้านมั่นคง เศรษฐกิจและทุนชุมชน ที่ดินที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ระดับพื้นที่แบ่งการทำงานขบวนการองค์กรชุมชนเป็นเครือข่ายระดับอำเภอจำนวน 8 อำเภอ โดยใช้หลักการบริหารงานร่วมกันระหว่างผู้รับผิดชอบเชิงประเด็นและมีภาคีภาคประชาสังคมในจังหวัดเข้าเชื่อมโยงขบวนการพัฒนามีกลไกผู้รับผิดชอบพื้นที่ โดยมีรูปแบบกลไกการบริหารขบวนการองค์กรชุมชนที่มีส่วนร่วมแต่ละระดับตั้งแต่แกนนำสภาองค์กรชุมชนระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมการทำงานในระดับจังหวัด พร้อมทั้งเริ่มประสานความร่วมมือและได้รับงบประมาณปี พ.ศ.2557 - 2558 จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท ในโครงการพัฒนาเครือข่ายด้านประชาธิปไตย กิจกรรมการสร้างเครือข่ายผู้นำ (งบประมาณรวม 150,000 บาท) รวมถึงมีการพัฒนาหลักสูตรเรื่องอื่นๆ เช่น หลักสูตรประชาธิปไตยภาคพลเมือง หลักสูตรการพัฒนาผู้นำ การสร้างเครือข่ายผู้นำ หลักสูตรการอบรมช่างชุมชน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดผู้นำชุมชนที่ทำงานร่วมกับขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทกว่า 800 คน

ทั้งนี้ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทได้ขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ตาม พรบ.ส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ซึ่งนำไปสู่

การเสนอโครงการกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ชัยนาท เพื่อพัฒนาศักยภาพของสภาองค์กรชุมชน (งบประมาณ 66,500 บาท) และโครงการเพื่อพัฒนาศักยภาพกองทุนสวัสดิการชุมชน (งบประมาณ 140,230 บาท)

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทมีการขับเคลื่อนงานการแก้ไขปัญหา ความยากจนภาคประชาชนและพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร (ช่วงปี พ.ศ.2559-2560) โดยมีแนวทางหลักในการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง จัดทัพปรับขบวน และกลไกการทำงานในแนวราบโดยสร้างเครือข่ายระดับอำเภอให้เป็นกลไกการบริหารขบวนการองค์กรชุมชนฐานตำบลคู่ขนานกับขบวนจังหวัด และได้มีการกำหนด แนวทางและกระบวนการทำงานร่วมในระดับจังหวัดตามประเด็นงานและปัญหาที่เกิดขึ้น โดยได้มีการกำหนดแผนการขับเคลื่อนงานประเด็นต่างๆ ให้มีการ เชื่อมโยงขบวนการขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ตำบลและอำเภอเพื่อแลกเปลี่ยนและ วางแนวทางการพัฒนาร่วมกับระดับอำเภอเรียนรู้การพัฒนาประเด็นงานและการ พัฒนาขบวนการองค์กรชุมชนให้เป็นแกนหลักในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน ส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการเชื่อมโยงการทำงานและแผนการแก้ไข ปัญหาในเชิงนโยบายกับหน่วยงานภาครัฐในระดับจังหวัด มีกลไกความร่วมมือ และประสานงานในขบวนจังหวัด เป็นกลไกประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐใน จังหวัด มีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นหน่วยงาน กลางประสานกับขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท (คปอ.) และ พอช.(เนื่องจาก พอช.ไม่ได้มีสำนักงานที่ตั้งอยู่ในจังหวัดนั้นๆ) โดยรูปแบบการทำงานร่วมกัน ระหว่างขบวนการองค์กรชุมชนกับเจ้าหน้าที่เป็นลักษณะหนุนเสริมซึ่งกันและกัน

กระบวนการทำแผนการพัฒนาชุมชนหรือแผนจัดการทรัพยากร แผนภาคประชาชน หรือการเชื่อมโยงเข้าสู่แผนพัฒนาจังหวัด

คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท มีกระบวนการระดมแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระดับตำบล รวบรวมและจัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดของภาคประชาชนประจำปี โดยมีกระบวนการจัดทำระบบข้อมูลในระดับพื้นที่ โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลและกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นองค์กรในการดำเนินงานในการสำรวจข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทำเป็นแผนพัฒนาตำบลของแต่ละตำบลและยื่นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาคี ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทนำแผนพัฒนาตำบลของทุกตำบลมาจัดเวทีวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นแผน มีวิสัยทัศน์ในการขับเคลื่อนงานของภาคประชาชน คือ : **ชัยนาทเมืองน่าอยู่ สู่สังคมเข้มแข็ง แหล่งเกษตรก้าวหน้า ปวงประชามั่งคั่ง วัฒนธรรมยั่งยืน** และเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ คือ “ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง – พึ่งตนเองได้ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การแก้ไขปัญหาความยากจน,สวัสดิการสังคม, สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยวิถีพอเพียงอย่างถ้วนหน้า”นำไปสู่การพัฒนาให้คนชัยนาทมีความสุข และตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์ต่อประชาชนในจังหวัดในการที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างความสุขของคนชัยนาท สังคมความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ มีระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ลดหนี้สินภาคประชาชนโดยได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนงาน การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์จังหวัดชัยนาท **“เมืองเกษตร**

มาตรฐาน ย่านท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ มุ่งสู่สิ่งแวดล้อมสมดุลและสังคมเป็นสุข" และสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้วยกระบวนการเชื่อมโยงกับส่วนราชการระดับจังหวัด

จากการขับเคลื่อนงานในลักษณะข้างต้นทำให้คุณประสานงานขบวนการคุ้มครองชนจังหวัดชัยนาทได้รับการยอมรับ และเห็นผลลัพธ์ของความเชื่อมั่นจากหน่วยงานอย่างการได้รับสนับสนุนงบประมาณ เมื่อปี พ.ศ.2560 จากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท ในโครงการพัฒนาเครือข่ายด้านประชาธิปไตย กิจกรรมการสร้างเครือข่ายผู้นำ งบประมาณรวม 500,000 บาท (ปี 2558 - 2559) จนกลายเป็นการสนับสนุนงบประมาณต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน (ปี 2565 - 2566 : งบประมาณ 1,000,000 บาท)

การบูรณาการแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชนของขบวนการชุมชน จังหวัดชัยนาท สู่แผนหน่วยงาน/แผนพัฒนาจังหวัด

กลไกในการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ตำบลจังหวัดชัยนาท มีการทำงานโดยสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นกลไกเวทีกลางในระดับตำบลในการขับเคลื่อนการทำงานที่มีกลุ่มองค์กรแต่ละชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนมาพูดคุยเพื่อแนวทางในการแก้ไขร่วมสู่การวิเคราะห์จัดทำแผนพัฒนาตำบล เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายในการแก้ไขปัญหาให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิต โดยเสนอต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาคที่เกี่ยวข้อง โดยมีคณะประสานงานขบวนการชุมชนจังหวัดชัยนาทเป็นกลไกการประสานงานในการขับเคลื่อนงานระดับพื้นที่ จังหวัด และภาค ในการเชื่อมโยงในการแก้ไขปัญหาในด้านคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน จากเวทีระดับตำบลในการวิเคราะห์ปัญหามาสู่การจัดทำแผนพัฒนาตำบลในการแก้ปัญหานั้น ขบวนการชุมชนจังหวัดชัยนาท ได้รวบรวมแผนพัฒนาตำบลทุกตำบลมาจัดเวทีวิเคราะห์สังเคราะห์เป็นแผนพัฒนาภาคประชาชนจังหวัดชัยนาท และมีการทบทวนแผนพัฒนาภาคประชาชนในระดับจังหวัดระยะ 5 ปี ให้เป็นปัจจุบันและครอบคลุมต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชนในจังหวัดชัยนาท และเกิดการบูรณาการแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชนของขบวนการชุมชนจังหวัดชัยนาท สู่แผนพัฒนาจังหวัด

กระบวนการประสานแผนพัฒนาจังหวัดชัยนาท จากที่ขบวนองค์กรชุมชนได้ทำแผนพัฒนาภาคประชาชน 5 ปี ได้มีการประชุมร่วมกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท ส่งผลให้เป็นองค์กรที่สามารถเสนอแผนพัฒนาต่อสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท ได้รับการพิจารณาโครงการจัดทำระบบข้อมูลกลุ่มเปราะบางในชุมชนตำบลนำร่องนำสู่การแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วม และได้นำข้อมูลมาร่วมกันวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาเชิงบูรณาการระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคม และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักที่นำแผนพัฒนาภาคประชาชนเสนอต่อแผนพัฒนาจังหวัด ทำให้แผนพัฒนาภาคประชาชนได้รับการบรรจุเป็นแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ.2566 – 2570) จำนวน 2 โครงการ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวมีการจัดรูปแบบกลไกและโครงสร้างการดำเนินงานที่มีการแบ่งบทบาทอย่างเหมาะสม ได้แก่

1) กลไกการทำงานของจังหวัดชัยนาทในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย

- ผู้แทนงานประเด็นในระดับพื้นที่/ ตำบล เช่น สภาองค์กรชุมชน กองทุนสวัสดิการชุมชน เศรษฐกิจและทุนชุมชน ที่อยู่อาศัย ฯลฯ
- คณะทำงานระดับโซนอำเภอ โดยตั้งศักยภาพจากผู้แทนระดับตำบลเข้ามาร่วมขับเคลื่อนและประสานการทำงานในระดับอำเภอ ตำบลละ 2 – 3 คน เน้นประสบการณ์หรือความเชี่ยวชาญตามเรื่องงาน

2) องค์ประกอบของทีมทำงาน มีรายละเอียดประกอบด้วย

- **ทีมบริหารจังหวัดชัยนาท (Core Team)** ประมาณ 7 – 10 คน โดยมีการประชุมทุกเดือน เพื่อบริหารขบวนองค์กรชุมชน บริหารจัดการงบประมาณ ออกแบบแผนการทำงาน เชื่อมโยงภาคีความร่วมมือให้มีส่วนร่วมในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และกำกับ/ติดตามความคืบหน้าการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่กำหนด
- **ทีมหนุนเสริมการปฏิบัติงานระดับพื้นที่** ที่มาจากผู้แทนโซนอำเภอ ขบวนองค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนตามประเด็นงานสำคัญ โดยกำหนดการประชุมเป็นประจำทุกเดือน เพื่อร่วมออกแบบและจัดทำแผนปฏิบัติการหนุนเสริมพื้นที่ ระดับตำบล

ประมวลผล/ รวบรวมข้อมูลและจัดเก็บข้อมูลในภาพรวมจังหวัด เพื่อถ่ายโอนข้อมูลให้กับตำบลหรือผู้แทนระดับโซนในการใช้เป็น เครื่องมือเพื่อปฏิบัติการพื้นที่ต่อไป นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่ในการติดตาม/ สรุบบทเรียน/ รายงานผลความคืบหน้าการดำเนินงานร่วมกับกองเลขาจังหวัดชัยนาท รวมถึงพัฒนาศักยภาพทีมหนุนเสริมเพื่อให้เกิดการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสานภาคีความร่วมมือการทำงานกับภาคีระดับอำเภอ/ ตำบล

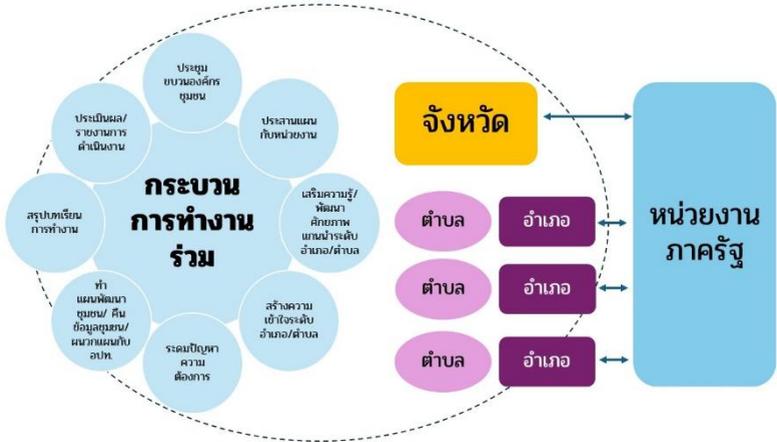
- **คณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท** ประกอบด้วย ที่ปรึกษา ภาคเอกชน ผู้นำท้องถิ่น/ ท้องที่ ส่วนราชการ ภาคประชาสังคม (เช่น สสส. สช. สปสช. ฯลฯ) สถาบันวิชาการ และขบวนองค์กรชุมชน โดยกำหนดการประชุม 3 เดือน/1 ครั้ง เพื่อร่วมกับหนดแผนการปฏิบัติการและงบประมาณเพื่อหนุนเสริมงานระดับพื้นที่ ทบทวนและจัดทำแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชนจังหวัดชัยนาท ประสานงานเชิงนโยบายเพื่อบูรณาการความร่วมมือกับภาคีพัฒนาทุกระดับ ติดตามผลการดำเนินงานขบวนองค์กรชุมชน

- **องค์ประกอบของคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท** ได้แก่ ผู้แทนตำบล ผู้แทน

ท้องที่/ ท้องถิ่น ผู้แทนโซนอำเภอ ผู้แทนประเด็นงาน (สภาองค์กรชุมชน/ สวัสดิการชุมชน/ บ้านมั่นคงเมือง/ บ้านมั่นคงชนบท/ บ้านพอเพียง/ เศรษฐกิจและทุนชุมชน) และกองเลขาจังหวัด (แบ่งตามประเด็นงานสำคัญ)

- **ที่ปรึกษาคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท** ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาผู้แทนราษฎร ส่วนราชการ และภาคีความร่วมมือ เช่น พัฒนาชุมชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดชัยนาท สำนักงานการปฏิรูปที่ดินชัยนาท สำนักงานจังหวัดชัยนาท สาธารณสุขจังหวัดชัยนาท เกษตรจังหวัด เป็นต้น
- **ภาคเอกชนและประชาสังคม** เช่น สสส. สช. บริษัท ตะวันแดง ประชาธิปไตยรักสามัคคี หอการค้าจังหวัดชัยนาท เป็นต้น
- **ภาควิชาการ** เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทเกษม เป็นต้น
- **Core Team** จังหวัดชัยนาท

ในส่วนหน้าที่ความรับผิดชอบ มุ่งเน้นการทำงานตามประเด็นงาน พอช. ประเด็นงานจังหวัด และการขับเคลื่อนงานตามโซนอำเภอ เช่น การประสานความร่วมมือกับภาคีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

การเชื่อมโยงในการทำงานขององค์กรชุมชนในจังหวัดชัยนาท มีการทำงานตามแผนยุทธศาสตร์ภาคประชาชน แนวทางหรือยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนที่สำคัญของภาคประชาสังคมหรือขบวนการองค์กรชุมชนระดับจังหวัดชัยนาท และการเชื่อมประเด็นการพัฒนาไปสู่ชุมชนหรือตำบลเข้มแข็ง ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทได้มียุทธศาสตร์ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจนและหนี้สินภาคประชาชน ซึ่งขบวนการองค์กรชุมชนได้มีการดำเนินกิจกรรมในการแก้ไขปัญหา ก่อน และได้เข้าร่วมในการทำวิจัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท โดย สถาบันวิทยาลัยชุมชนได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) โดยมีเป้าหมายเพื่อคัดกรองและช่วยเหลือคนจนอย่าง

เปิดเสรีจและแม่นยำและเชื่อมต่อกับระบบความช่วยเหลือภาครัฐ เอกชน และภาค ประชาสังคม ขบวนการองค์กรชุมชนมีผู้นำสภาองค์กรชุมชน และกองทุนสวัสดิการ ชุมชนทุกพื้นที่ตำบลที่เป็นหลักในการจัดเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ที่จะทำให้ ข้อมูลมีความถูกต้องและแม่นยำ

สิ่งที่ยังต้องพัฒนาเพื่อก้าวไปข้างหน้าร่วมกัน

- การขับเคลื่อนสมัชชาจังหวัดชัยนาท ในประเด็นเรื่องสังคมสูงวัย และ ประเด็นการแก้ไขปัญหาคความยากจน
- การขับเคลื่อนในเรื่องของการพัฒนาและยกระดับข้อมูลองค์กรชุมชน จังหวัดชัยนาท เช่น ระบบ COPIN เพื่อการใช้ระบบที่มีอยู่มาสร้างความ เข้มแข็งให้กับชุมชน แสวงหาและเติมความต้องการของชุมชน

เรื่องราว
ของ
อำนาจเจริญ

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ

ของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

จังหวัดอำนาจเจริญนับว่าเป็นต้นแบบของกระบวนการขับเคลื่อนงานพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชน ซึ่งมีความเข้มแข็งและเป็นแนวทาง ให้กับขบวนการองค์กรชุมชนในจังหวัดอื่นๆ ได้นำรูปแบบไปขยายผล กระบวนการพัฒนาที่เข้มแข็งดังกล่าวเกิดจากขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญและภาคีเครือข่ายในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญได้ร่วมกันจัดทำธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2554 และประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 ต่อเนื่องในปี พ.ศ.2556 ที่ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญเป็นเมืองธรรมเกษตร โดยมีการประกาศใช้ในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ.2558 ที่บริเวณสนามหน้าศาลากลางจังหวัดอำนาจเจริญ ในครั้งนั้นมีผู้เข้าร่วมประกาศในเวทิดังกล่าวจำนวนกว่า 25,724 คน และอีกจุดเปลี่ยนสำคัญของการพัฒนาคือช่วงกลางปี พ.ศ.2558 ได้มีการจัดเวทีบูรณาการแผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญ และติดตามการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญเป็นระยะ จนในที่สุดสามารถเปลี่ยนวิสัยทัศน์พัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญจากเดิม คือ “ประชาสังคมเข้มแข็ง แหล่งผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี มีโอกาสทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพชีวิต” มาเป็น “อำนาจเจริญเมืองธรรมเกษตร เขตพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง เส้นทางการค้าสู่สากล” และนำแผนงานสู่เมืองธรรมเกษตรที่พี่น้องประชาชนเป็นผู้

กำหนดบรรจุไว้ในแผนพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญประจำปี 2560 จำนวน 50% ของแผนงานทั้งหมด

เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2559 ได้จัดงาน Kick Off เมืองธรรมเกษตร ที่บริเวณหอประชุมพญานาครินทร์ ศาลากลางจังหวัดอำนาจเจริญ และให้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดที่มีสัดส่วนจากแกนนำ ขบวนการองค์กรชุมชน 5 คณะเพื่อมาช่วยกันพิจารณาแผนงานตามยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดปี 2561 ทำให้แผนพัฒนาจังหวัดจำนวนกว่า 70% มีความเกี่ยวข้องกับแผนงานที่ภาคประชาชนกำหนดไว้

จากกระบวนการขับเคลื่อนของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ตั้งอยู่บนหลักการของการพัฒนาที่ชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก โดยระยะเวลาในการขับเคลื่อนที่ผ่านมา ขบวนการองค์กรชุมชนได้สร้างกระบวนการจัดการความรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการข้อมูลและการคิดค้น เพื่อออกแบบการจัดการปัญหาต่างๆ ของชุมชนในทุกกระดับ ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากความสำเร็จและจากความล้มเหลว จนตกผลึกทางความคิดร่วมกันว่าเครื่องมือที่สำคัญสร้างกระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยวิธีที่หลากหลายและกลไกซึ่งสอดคล้องกับวิถีชุมชน และบริบทเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อม ทั้งแผนแม่บทชุมชน ชีวิตสาธารณะ การฟื้นฟูชีวิตชุมชนท้องถิ่นเครือข่ายเชิงประเด็นตลอดจนการจัดการเชิงบูรณาการต่างๆ ที่ล้วนเป็นเครื่องมือสำคัญที่ชุมชนท้องถิ่นนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดการตนเองของชุมชน จนทำให้ชุมชนท้องถิ่นหลายแห่งสามารถยกระดับพัฒนาชุมชนกลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ ชุมชนจัดการตนเอง รวมทั้งยังเป็นพื้นที่รูปธรรมในการขยายผลสร้างการเรียนรู้

ให้กับพื้นที่อื่นๆ กลายเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีความครบครันทั้งเนื้อหา ชุดองค์ความรู้ สื่อสารเรียนรู้กระบวนการในการสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ตลอดจนมี ศักยภาพในการบริหารจัดการศูนย์เรียนรู้

“**ขบวนการองค์กรชุมชน**” ของจังหวัดอำนาจเจริญเป็นส่วนสำคัญต่อ พัฒนาการงานพัฒนาของภาคประชาชน ประชาสังคม เป็นกลไกขับเคลื่อนที่ สำคัญ เป็นแกนในการบริหารจัดการและสร้างการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการ ร่วมแก้ไขปัญหา เป็นกลไกการเชื่อมประสานเครือข่าย สร้างความสัมพันธ์ทุกระดับ ประสานการสนับสนุนทรัพยากรและโอกาส เชื่อมต่อองค์ความรู้ภายใน และภายนอก

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญกับเส้นทางจังหวัดจัดการตนเอง

นับจากการประกาศใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ.2555 ฉบับ ที่ 1 เพื่อเป็นกรอบทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชน อำนาจเจริญ และดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสู่การปฏิบัติโดยจัดทำแผนการนำ ธรรมนูญสู่ภาคปฏิบัติระดับพื้นที่ ที่ชาวอำนาจเจริญเข้าร่วมการประกาศ เจตนารมณ์ร่วมกัน ถือว่าเป็นการประกาศ “**กติกาคือข้อตกลงเพื่อจัดการ ตนเองระดับพื้นที่จังหวัดของภาคประชาชน**”

“**จังหวัดจัดการตนเอง**” ในมุมมองของขบวนการองค์กรชุมชนอำนาจเจริญ คิด ว่าเป็นปฏิบัติการกำหนดอนาคตตนเอง ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมาย และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เป็นเครื่องมือ เพื่อไปสู่การตอบ โจทย์วิสัยทัศน์ของคนอำนาจเจริญ สู่ความอยู่ดีมีสุข ซึ่งหมายถึงการที่ประชาชน

โครงสร้างเครือข่ายในรูปแบบกลุ่มเครือข่ายเชิงประเด็นงานพัฒนา (Issue Network) และมีฐานการทำงานที่พื้นที่ระดับตำบลครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัด (Area Network) ทั้งยังสามารถจัดกลไกประสานงานนโยบายระดับจังหวัดไปพร้อมด้วยหลายประเด็น งานพัฒนาของกลุ่มเครือข่ายใหญ่เกิดผลเป็นรูปธรรมในการพึ่งพาตนเอง ทำให้ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยอมรับในสถานภาพและบทบาท จึงเปิดพื้นที่ให้องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างเป็นทางการมากขึ้น ลักษณะนี้ได้สร้างเสริมให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในชุมชนท้องถิ่น จากประสิทธิภาพการแก้ไข ปัญหาและพื้นที่ร่วมกัน ข้อเสนอแนะได้เน้นการปรับบทบาทการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้หันมามุ่งสร้างศักยภาพการพึ่งตนเองของท้องถิ่นจากฐานของท้องถิ่นเอง เพื่อเปลี่ยนจากระบบพึ่งพารัฐ เป็นพึ่งพาตนเอง โดยเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนและเครือข่ายที่เข้มแข็งเข้ามามีบทบาทบริหารจัดการตนเองเชิงพื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งแต่ระดับตัดสินใจวางแผน² และการขับเคลื่อนดังกล่าวเกิดขึ้นจากปัจจัยสำคัญที่ทุกคนมีส่วนร่วม ดังนี้

- การกำหนดเป้าหมายหรือนโยบายในทุกเรื่องควรกำหนดจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด และต้องมีทีมหรือคณะรับผิดชอบการขับเคลื่อนในแต่ละยุทธศาสตร์ (แบ่งตามกลุ่ม/ เครือข่ายที่เกี่ยวข้องและชำนาญในเรื่องนั้นๆ) ในแต่ละทีมหรือคณะต้องมีผู้รับผิดชอบหลักอย่างน้อย

² นพรัตน์ พาทีทิน, 2560, บทเรียนการจัดการตนเองของเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญในการสร้างเสริมการปกครองตนเองของท้องถิ่น

3 คน (ให้เป็นมติของทีม) มีการแต่งตั้ง/ มอบหมายทีมประสานเครือข่ายราชการในศาลากลางโดยเฉพาะ ให้ไปร่วมในคณะทำงานที่สำคัญของทางราชการ

- มีเวทีกลางในการประเมิน ติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ โดยมีองค์ประกอบจากผู้แทนภาคีที่หลากหลาย
- มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการประสานเชื่อมโยงเชิงนโยบาย และมีกระบวนการสื่อสารให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบเจตนารมณ์ของขบวนการชุมนุม เพื่อให้เกิดสำนึกร่วมหรือการสนับสนุนการเคลื่อนสู่นโยบายที่ร่วมกันสร้างขึ้น
- มีการสื่อสารเชิงนโยบายมีกระบวนการสื่อสารด้วยข้อมูล สร้างความน่าเชื่อถือด้วยการจัดรายงานสรุปผลการดำเนินงานของขบวนการชุมนุมให้หน่วยงานได้รับทราบ ในขณะที่การสื่อสารต่อประชาชนทั่วไปจะใช้การส่งสารผ่านสื่อช่องทางต่างๆ เป็นระยะ โดยเฉพาะการได้รับการสนับสนุนจาก สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดอำนาจเจริญ ให้มีช่วงเวลาในการออกอากาศเพื่อสื่อสารต่อน้องประชาชน ผ่านรายการ “เครือข่ายประชาชนสนทนา” ทุกวันอาทิตย์ ช่วงเวลา 11.00-12.00 น. และมีช่องทางการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ของขบวนการชุมนุมที่เป็นคนรุ่นใหม่ เช่น ช่อง Youtube “เป็งอำนาจเจริญเมืองธรรมเกษตร”

จุดแข็งของขบวนการจังหวัดอำนาจเจริญ³

1. มีแกนนำในแต่ละประเด็นที่มีประสบการณ์ตรงในการดำเนินงานในเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความรู้ความสามารถเฉพาะ
2. มีชุดบทเรียนในการรวมตัวกัน เพื่อป้องกันการมีโครงสร้างอำนาจที่แข็งตัวสู่ความสัมพันธ์แนวราบ ไม่มีประธาน เน้นความเสมอภาค ไข่มติที่ประชุมในการตัดสินใจ
3. มีกองเลขานุการและฝ่ายการเงินกลาง มีกติกากลางร่วม เช่น ผู้รับผิดชอบแผนงานห้ามยุ่งเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี กติกาการเบิกจ่ายที่ต้องผ่านมติที่ประชุมทุกครั้ง การใช้บัญชีเงินฝากเพียงบัญชีเดียว การจัดสวัสดิการ/สนับสนุนดูแลคณะทำงานที่ตัดเทียม (ค่าตอบแทน ค่าพาหนะ ค่าอาหารในสถานที่นอกสถานที่)
4. การกำหนดบทบาทหน้าที่ของแกนนำหลักที่ชัดเจน เน้นการออกแบบ ควบคุมกำหนดนโยบายการทำงานร่วมกัน
5. การจัดกลไกเชิงประเด็นที่เน้นการรับผิดชอบหลัก 1 คนต่อ 1 ประเด็นและรับผิดชอบรองไม่เกินคนละ 1 ประเด็น เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน
6. การมอบหมายภารกิจที่เหมาะสมกับประสบการณ์ของแต่ละคน
7. การทำงานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม

³ ข้อมูลจากรายงานการดำเนินงานปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ “เมืองธรรมเกษตร เขตปลอดทุจริต” แผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นระดับจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) มุ่งสู่การเป็นเมืองธรรมเกษตรและสังคมอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนภายในปี 2570

8. ทศนคติที่ดีในการทำงานกับภาคีพัฒนา อันเนื่องมาจากการได้รับความร่วมมือที่ดีของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ อาทิ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ศูนย์พัฒนาสังคมหน่วยที่ 75 องค์การบริหารสวนจังหวัดอำนาจเจริญ เทศบาลเมืองอำนาจเจริญ สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ ที่เอื้ออำนวยและสนับสนุนกิจกรรมงานพัฒนาที่ขบวนการองค์กรชุมชนร้องขอทั้งในรูปงบประมาณ ข้อมูลข่าวสาร บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ จนปัจจุบันสามารถบูรณาการแผนงานพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญได้
9. มีศูนย์ประสานงานขบวนการองค์กรชุมชน อยู่ในมหาวิทยาลัยมหิดลวิทยาเขตอำนาจเจริญ ใช้เป็นสถานที่ทำงานและศูนย์ประสานงานของขบวนการองค์กรชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง
10. มีกองทุนพัฒนาสวัสดิการผู้นำ กองทุนดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ 2 ข้อ คือ (1) เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจแก่ผู้นำทั้งระดับจังหวัดและตำบล (2) เพื่อเป็นทุนสำรองงานพัฒนา ขณะนี้มีเงินกองทุนอยู่จำนวน 655,347.50 บาท
11. มีพื้นที่เรียนรู้เรื่องการจัดการตนเอง 49 พื้นที่
 - เรื่องเกษตรอินทรีย์/พอเพียงพึ่งตนเอง จำนวน 15 พื้นที่
 - เรื่องสวัสดิการชุมชน จำนวน 10 พื้นที่
 - เรื่องที่ดิน/ที่อยู่อาศัย จำนวน 3 พื้นที่
 - เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ (เหล้ากับความรุนแรง) จำนวน 1 พื้นที่

- เรื่องงานบุญปลอดเหล้าจำนวน 9 พื้นที่
 - การเงินชุมชน จำนวน 4 พื้นที่
 - ตลาดชุมชนพึ่งตนเอง จำนวน 7 พื้นที่
12. มีเครือข่ายเยาวชนชนเมืองธรรมเกษตร จำนวน 1 เครือข่ายมีสมาชิก จาก 12 ตำบล
13. มีเครือข่ายป่าชุมชน จำนวน 1 ชัยมีสมาชิก 94 ป่า มีพื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 42,000 ไร่
14. มีเครือข่ายลุ่มน้ำเซบายและเซบก อย่างละ 1 เครือข่าย
15. มีเครือข่ายสตรีจังหวัด/เครือข่ายพระสงฆ์/เครือข่าย อปมช. เป็น ภาคิพัฒนา
16. มีสภากองคกรชุมชนและกองทุนสวัสดิการเต็มพื้นที่
17. มีเป้าหมายการพัฒนาและแผนงานเป็นของตนเอง

การดำเนินงานในระยะถัดไป

1. ต้องพัฒนานักสื่อสารสาธารณะชุมชนให้มากขึ้นเพื่อสื่อสารและสร้างพลัง เพื่อการเปลี่ยนแปลง
2. พัฒนาและเพิ่มพื้นที่ทำการเกษตรเกษตรอินทรีย์ ที่มีจำนวนน้อยเพียง 400,000 ไร่เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ทำการเกษตรทั้งจังหวัด จำนวน 1,900,000 ไร่
3. รณรงค์เพื่อลดอัตราการใช้สารเคมีในทางการเกษตรที่มีปริมาณมาก เพราะรัฐยังส่งเสริมเกษตรเคมีอยู่

เรื่องราว
ของ
เชียงใหม่

การขับเคลื่อนงานพัฒนาแบบบูรณาการ

ของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย

จังหวัดเชียงรายมีกระบวนการก่อเกิดและขับเคลื่อนงานพัฒนาที่สำคัญของภาคประชาชน ขบวนการองค์กรชุมชนและภาคประชาสังคม โดยนับย้อนไปเมื่อปี 2547 ที่ คณะทำงานของเครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย ได้เข้าไปมีส่วนร่วมผลักดันกฎหมาย พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน เพื่อเป้าหมายของการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน และได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ.2551 ขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของภาคประชาชน และได้มีการจัดตั้งเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นหน่วยสนับสนุน ประสานงานกับสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล รวมถึงการจัดตั้งคณะทำงานกองเลขาสภาองค์กรชุมชน เมื่อปี พ.ศ.2555 เป็นต้นมา ทำให้มีการขับเคลื่อนงานพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะการกำหนดยุทธวิธีในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างฐานไปสู่เป้าหมายการพัฒนา สร้างพื้นที่รูปธรรมในประเด็นต่างๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทรัพยากร สวัสดิการชุมชน และการประสานภาคีหน่วยงาน

การขับเคลื่อนงานในระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นการทำงานที่มีเป้าหมายทิศทาง ไม่ว่าจะเป็นเมื่อปี พ.ศ.2560 ที่เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ได้จัดทำแผนภายใต้ยุทธศาสตร์เชียงราย เมืองสมุนไพร เพื่อขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงราย มีการดำเนินงานสำรวจ ค้นหา สมุนไพรใน

พื้นที่ต่างๆ ประกอบกับการทำงานร่วมกับปราชญ์ชุมชนในแต่ละพื้นที่ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายสภามอบเมืองจังหวัดเชียงรายขึ้น หรือเมื่อปี พ.ศ.2561 ที่เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ได้มีประสานความร่วมมือกับ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในการจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่สภาองค์กรชุมชนต้นแบบ ทำให้ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานจังหวัดเชียงราย เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดสภาองค์กรชุมชนต้นแบบใน 8 พื้นที่ตำบล ต่อเนื่องมาในปี พ.ศ.2562 เครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงรายในการมาขับเคลื่อนเรื่องประชาธิปไตยชุมชน

การดำเนินงานที่สำคัญประการหนึ่งในระยะเวลาดังกล่าว คือ เมื่อปี พ.ศ.2563 จากการประชุมสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัดซึ่งเป็นการประชุมประจำปี ในที่ประชุมได้มีมติที่สำคัญร่วมกัน คือ การจัดตั้งเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนระดับอำเภอ เพื่อเป็นกลไกในการประสานงานกับสภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นกลไกเครือข่ายระดับอำเภอที่มีเป้าหมายการทำงานที่สำคัญ คือ การเชื่อมโยงการทำงานร่วมกับคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) เพื่อร่วมกันเป็นกลไกการทำงานระดับอำเภอที่ครอบคลุมการทำงานในทุกมิติ

อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2564 ความตื่นตัวของภาคประชาชน ขบวนการองค์กรชุมชน ประชาสังคมและทุกภาคส่วนในจังหวัดเชียงราย เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากเมื่อเครือข่ายสภาองค์กรชุมชน ร่วมกับ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และนายอำเภอเวียงแก่น ร่วมกันจัดทำแผนแก้ไขปัญหาความยากจนทั้งอำเภอ ภายใต้โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอเวียงแก่น สร้างรูปธรรมการพัฒนาเป็น “เวียงแก่นโมเดล” ก่อให้เกิดการตื่นตัวของหลายภาคส่วนในจังหวัดเชียงราย

ส่งผลให้ผู้นำชุมชนในหลายพื้นที่ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นทุกมิติ รวมถึงแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตดอยยาว - ดอยผาหม่น ซึ่งมีแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาดอยยาว-ดอยผาหม่น หรือ “ยุทธศาสตร์ภูชี้ฟ้า” ได้บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาจังหวัดเชียงรายเมื่อปี พ.ศ. 2563 ที่มีพัฒนาการจากการขับเคลื่อนของเครือข่ายเกษตรกรดอยยาว ดอยผาหม่น โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน ทั้งนี้ สภาองค์กรชุมชน ในจังหวัดเชียงราย จำนวน 144 ตำบล ซึ่งครอบคลุมทุกพื้นที่ล้วนมีแผนขับเคลื่อนงานอยู่ในทุกพื้นที่ของท้องถิ่น ซึ่งมีกระบวนการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการและภาคีอื่นๆ ตั้งแต่ระดับตำบล และในระดับอำเภอในหลายอำเภอ

ปัจจุบันการดำเนินงานของเครือข่ายขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงราย มีทิศทาง และเป้าหมายการดำเนินงาน ภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงราย ปี พ.ศ.2566 – 2570 เป็นแนวทางในการดำเนินงานพัฒนา โดยมีวิสัยทัศน์ว่า “วิถีชีวิตชุมชนมั่นคง เศรษฐกิจชุมชนมั่นคง ทรัพยากรป่าไม้ยั่งยืน” มีเป้าหมายการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงรายใน 6 ยุทธศาสตร์การพัฒนา ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชน สร้างผู้นำชุมชนรุ่นใหม่ และพัฒนาระบบการบริหารการจัดการแบบธรรมาภิบาล ยุทธศาสตร์ที่ 2) ส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวโดยชุมชน อย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 3) การป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันด้วยการสร้างพื้นที่ตำบลสุจริต ยุทธศาสตร์ที่ 4) การแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน โดยชุมชนเป็นแกนหลัก เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ผู้มีรายได้น้อยในเมืองและชนบททุกระดับอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5) พัฒนาเกษตรกรรมวิถีใหม่ สู่เศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นสร้างสรรค์
ยุทธศาสตร์ที่ 6) พัฒนาและยกระดับระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่ก้าวหน้าและ
มั่นคง สู่การพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน

ขณะเดียวกันขบวนการองค์กรชุมชนและประชาสังคมก็ได้มีการก่อตั้ง
“กลุ่มอนาคตเชียงราย” ขึ้น เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของคนใน
จังหวัดเชียงรายโดยเล็งเห็นถึงเครื่องมือการจัดทำธรรมนูญจังหวัด และใช้เป็น
เครื่องมือในการสร้างวาระร่วมของคนจังหวัดเชียงราย พัฒนาและแก้ไขปัญหาใน
12 ประเด็นสำคัญ ภายใต้ “ธรรมนูญจังหวัดเชียงรายล้านนาแห่งความสุข” ได้แก่
1) ประเด็นการค้า-การลงทุน 2) ประเด็นการท่องเที่ยว 3) ประเด็นชาติพันธุ์
4) ประเด็นศิลปวัฒนธรรม 5) ประเด็นผู้พิการ 6) ประเด็นเด็กและเยาวชน
7) ประเด็นการศึกษาตลอดชีวิต 8) ประเด็นสร้างสรรค์และผังเมือง 9) ประเด็น
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ 10) ประเด็นการเกษตรยั่งยืน 11) ประเด็น
สุขภาพ และ 12) ประเด็นผู้สูงอายุด้านเมือง สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมของจังหวัดเชียงรายปี 2566-2570 (12 ประเด็น) นับว่าเป็นการ
ยกระดับพื้นที่กลางในการขับเคลื่อนอนาคตคนเชียงรายขึ้น ขยายภาคีความ
ร่วมมือในการเข้าร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนในจังหวัด สร้างกระบวนการ
บูรณาการสู่การเป็นจังหวัดจัดการตนเอง

ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงรายกับเส้นทางจังหวัดจัดการตนเอง

คำตอบสุดท้ายของการเปลี่ยนแปลงจังหวัดไม่ใช่การเลือกตั้งผู้ว่า แต่
คำตอบนั้นคือ “แผนพัฒนาจังหวัด” เป็นแผนที่สะท้อนถึงการฟังเสียงของคน

เชียงราย ที่บ่งบอกว่าว่าการเลือกตั้งในแต่ละระดับของจังหวัดจะไม่มีผลอะไรเลย ถ้าประชาชนในจังหวัดยังไม่มีคามเข้มแข็ง

จุดคิดสำคัญคือการที่แผนของภาคประชาชนได้บรรจุในแผนพัฒนา จังหวัดเชียงราย แล้วเกิดคำถามขึ้นต่อไปว่า “จะเดินหน้าต่อไปอย่างไร” ถ้าไม่มีองค์กรที่จะเข้ามาขับเคลื่อน หรือองค์กรที่สามารถทำในเรื่องเหล่านั้นได้ จึงเป็น โจทย์ที่ขบวนองค์กรชุมชน และกลุ่มอนาคตเชียงราย ซึ่งมีผู้แทนได้เข้าไปอยู่ใน คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) จังหวัดเชียงราย จำนวน 8 คน พิจารณาแล้วว่าไม่มีบทบาทและกำลังเพียงพอต่อการผลักดันให้ เกิดเป็นผลสำเร็จได้ จึงทำให้ต้องหาภาคีเครือข่ายเข้ามาร่วมให้มากขึ้น ทั้งภาคี วิชาการ ภาคีหน่วยงาน และภาคประชาสังคมที่มีแนวคิดเดียวกันที่จะพัฒนา จังหวัดเชียงราย

จากแนวทางการขยายความร่วมมือดังกล่าวทำให้มีการอาศัยงานวิชาการ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลและภาคีเข้ามาออกแบบ ทบทวน และ วางเป้าหมายแนวทางร่วมกัน จนการจัดตั้ง “คณะกรรมการประสานงานเพื่อ ขับเคลื่อนการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาจังหวัด” หรือ “ธรรมนูญจังหวัด” ขึ้น โดยมี สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เข้ามาสนับสนุนงบประมาณ ในการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำธรรมนูญจังหวัด ที่จะป็นวาระร่วมในการ พัฒนาของคนจังหวัดเชียงราย ใน 12 ประเด็นสำคัญ ภายใต้ “ธรรมนูญจังหวัด เชียงรายล้านนาแห่งความสุข” และต้องมีการรับรองจากประชาชนอย่างน้อย 144 อปท.ที่มีสภาองค์กรชุมชนจัดตั้งอยู่ โดยมีการรับรู้ในกระบวนการทำงาน ซึ่ง สมาชิกของกลุ่มองค์กรชุมชนที่จัดแจ้งภายใต้สภาองค์กรชุมชนที่มีการกระจายอยู่

ในแต่ละหมู่บ้าน ในแต่ละตำบลและเทศบาล รวมถึงกลไกระดับอำเภอจะทำหน้าที่สื่อสารเรื่องราวการขับเคลื่อนธรรมาภิบาล เพื่อไปสู่เป้าหมายที่จะใช้แผนแม่บทหรือธรรมาภิบาลจังหวัดในการพัฒนาจังหวัดเชียงราย นับว่าเป็นการระดมความคิดเห็นของภาคประชาชนที่มีความครอบคลุมพื้นที่จังหวัด ดังนั้นจึงเป็นการรับรองว่าการเปลี่ยนแปลงของผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายจะมีวาระการเปลี่ยนแปลงไปกี่คนก็ตามก็จะมีโจทย์สำคัญคือการนำแผนของภาคประชาชนที่มาจากเสียงของประชาชนในจังหวัดเชียงรายเข้ามาดำเนินงาน

เส้นทางของการพัฒนาเพื่อไปสู่แนวทางจังหวัดจัดการตนเองของคนเชียงรายจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับแค่การมีแผนงานของภาคประชาชนที่บรรจุในแผนพัฒนาของจังหวัดหรือการที่มีตัวแทนของภาคประชาชนเข้าไปอยู่ในกลไกของภาครัฐเพียงเท่านั้น แต่คือความต้องการให้เรื่องดังกล่าวมาจากเสียงของประชาชน และเป็นเสียงความต้องการของประชาชนที่ครอบคลุมทั้งจังหวัดอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลจังหวัด สร้างแนวร่วมขยายความคิด สะสมภาคีประสานผู้เกี่ยวข้องทั้ง 12 ประเด็น โดยจัดทำเวทีระดมความคิดเห็นในประเด็นละ 10 คนมาร่วมวงแลกเปลี่ยน จากนั้นจัดทำเวทีใหญ่ทั้ง 12 ประเด็น ซึ่งระยะแรกต้องมีการประชุมพบปะเครือข่ายทุกกลุ่มให้ครบทั้งหมด จัดทำร่างและวางแผนกำหนดการกิจกรรมที่ต่อเนื่อง

บทเรียนสำคัญจากการขับเคลื่อน

การขับเคลื่อนด้วยงานวิชาการ การมีภาควิชาการ อาทิเช่น สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์เข้าร่วมทำวิจัยร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เข้าร่วมเป็นภาคีในการดำเนินงานทำให้สร้างความน่าเชื่อถือต่อการตัดสินใจเข้าร่วมขบวนของภาคีต่างๆ ที่ต้องการเนื่องจากขบวนองค์กรชุมชน ได้อาศัยความเชี่ยวชาญในด้านการจัดทำ ข้อมูล การสื่อสารเชิงวิชาการ ที่ส่งต่อให้กับภาคีได้เชื่อมั่นและเข้าร่วม กระบวนการ ทำให้ความคิดเห็นครอบคลุมจากผู้เกี่ยวข้องทั้ง 12 ประเด็น เป้าหมาย ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โดยปัจจุบัน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มีแนวทางสนับสนุนสถานที่ให้แก่ขบวนองค์กร ชุมชนเพื่อใช้เป็นศูนย์ประสานงาน

การใช้ฐานสภากองกร์ชุมชน จังหวัดเชียงรายมีการจัดแจ้งจัดตั้ง สภากองกร์ชุมชนที่ครอบคลุม อปท.ทั้งจังหวัด ทำให้มีกลไกระดับพื้นที่ในเชิง ปริมาณที่ครอบคลุม และมีแผนการพัฒนาระดับพื้นที่ในทุกสภากองกร์ชุมชน เชื่อมโยงข้อมูลสถานการณ์ปัญหาและความต้องการในภาพรวม

กลไกระดับอำเภอ การมีเครือข่ายสภากองกร์ชุมชนระดับอำเภอ ที่ ประสานงานกับสภากองกร์ชุมชนตำบล เชื่อมโยงการทำงานร่วมกับ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) และมีการตั้ง คณะกรรมการขบวนองค์กรชุมชนอำเภอ นับว่าเป็นกลไกสำคัญที่มีผู้แทน 1-3 จาก กลไกแต่ละตำบลเข้ามาทำงานร่วมกับภาคีอื่นๆ โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐใน ระดับอำเภอที่เป็นโครงสร้างสำคัญ ทำให้ทุกคนทุกส่วนได้เห็นบทบาทในแต่ละ ภาคส่วน ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ในพื้นที่ จนเกิดเป็นความเชื่อมั่นการทำงานของภาคประชาชนที่มีหน่วยงาน ภาครัฐรับรอง

“ธรรมนูญจังหวัดเชียงรายล้านนาแห่งความสุข” การขับเคลื่อนวาระร่วมของคนในจังหวัดเชียงราย ด้วยเครื่องมือ “ธรรมนูญจังหวัด” ร้อยเรียงความคิด เชื่อมต่อองค์กรภาคประชาสังคม เอกชน และวิชาการอื่นๆ ที่มีอยู่ในจังหวัดเชียงราย นอกเหนือจากเครือข่ายองค์กรชุมชนที่อยู่ในประเด็นการทำงานของพอช. แต่เป็นการขยายภาคีอื่นๆ ในภาพรวมของจังหวัดสอดคล้องกับเป้าหมายและการพัฒนาของจังหวัดอย่างมีจุดหมาย และมีหลักการทางวิชาการรองรับ จึงนับได้ว่าการขับเคลื่อน “ธรรมนูญจังหวัด” เป็นการสร้าง “พื้นที่กลาง” ของการพัฒนาในภาพของจังหวัดอย่างแท้จริง เป็นการสะสมข้อมูลความคิด ตรวจสอบความต้องการของภาคประชาชน บนจุดหมายของแผนพัฒนา

จุดเด่น

- จังหวัดเชียงรายมีผู้นำองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งมีความสามารถพิจารณาแผนงาน สามารถประสานความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในระดับตำบลระดับอำเภอ และระดับจังหวัดจนเป็นที่ยอมรับอย่างดีบนผลประโยชน์ของประชาชนเป็นตัวตั้ง และมีผู้นำที่ขับเคลื่อนระดับตำบลที่สามารถขยายเครือข่ายพื้นที่ทำงานเครือข่ายระดับอำเภอ
- มีงบประมาณสนับสนุนการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช., สำนักงานประสานงานพัฒนาสังคมสุขภาวะ (สปพส.) สถาบันท้องถิ่นเพื่อการพัฒนา (LDI) และหน่วยงานราชการในระดับจังหวัด

- มีคณะกรรมการร่วม รัฐ ประชาสังคม ที่เป็นกลไกความร่วมมือในระดับจังหวัด ประกาศแต่งตั้งโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เช่น คณะทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมระดับจังหวัดเชียงราย, คณะกรรมการร่วมรัฐภาคประชาสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาสังคม จังหวัดเชียงราย, คณะทำงานด้านวิชาการภาคประชาสังคม จังหวัดเชียงราย (ควช.ชร.), คณะทำงานงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ระดับจังหวัด, คณะทำงานภายใต้โครงการขับเคลื่อนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย
- เครือข่ายองค์กรชุมชนจังหวัดเชียงรายมีการกระจายตัวของสมาชิกอยู่ในพื้นที่ทุกอำเภอ และมีความหลากหลายของอาชีพ โดยสภาองค์กรชุมชนกองทุนสวัสดิการชุมชน เครือข่ายปฏิรูปที่ดินจังหวัดเชียงราย เครือข่ายภัยพิบัติภาคประชาชน เครือข่ายบ้านมั่นคงเมืองฯ เครือข่ายประเด็นเศรษฐกิจและทุนชุมชน มีข้อตกลงร่วมกันในการทำงานแบบบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้ง ภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดำเนินการแบบบูรณาการทั้งคน งาน งบประมาณและทรัพยากร โดยนำยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาของภาคประชาชนและประชาสังคมระยะ 5 ปี (2566-2570) ไปสู่การบรรจุเป็นแผนปฏิบัติด้วยการจัดทำแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนมีแผนติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการรับรู้ ความเข้าใจและความร่วมมือของประชาชนในการขับเคลื่อนงานต่อสังคมวง กว้าง ให้สามารถขยายแนวคิด ขยายพื้นที่และขยายภาคีความร่วมมือในการ ขับเคลื่อนงานเต็มพื้นที่จังหวัด

สิ่งที่จะดำเนินงานในระยะถัดไป

- การพัฒนาบทบาทกลุ่มอนาคตเชียงราย เพื่อเชื่อมโยงภาคีต่างๆ ให้มากขึ้น เป็นประโยชน์ต่อคนเชียงราย สร้างรูปแบบการพัฒนาแนวราบ ขยาย ก้าวไปมากกว่าภาคีพัฒนาในกลุ่มจังหวัดโดยอาศัยพลังของนักวิชาการ
- สร้างรูปธรรมการพัฒนาของภาคประชาชนเพื่อคุณค่าการทำงาน แสดง ให้ภาครัฐเห็นถึงความเข้มแข็งของภาคประชาชน เพื่อให้ภาครัฐมั่นใจต่อ การเข้ามาทำงานร่วม โดยปัจจุบันภาครัฐก็มีการปรับตัวในการทำงานกับ ภาคประชาชน โดยในระยะแรกจะมีการจัดประชุมพบปะเครือข่ายทุก กลุ่มให้ครบทั้งหมดก่อนและจะมีการประชุมใหญ่ในภาพรวม

บทส่งท้าย

จากข้อมูลการขับเคลื่อนงานของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดในแต่ละจังหวัดซึ่งมีเรื่องราวการก่อเกิดของงานพัฒนาในจังหวัดแตกต่างกัน แต่ก็ฉายภาพสะท้อนให้เห็นในการขับเคลื่อนของแต่ละจังหวัดที่เป็นจุดร่วมกัน คือ การให้ความสำคัญกับ “คน” คนที่เป็นองค์ประกอบในส่วนของกลไกการทำงานระดับต่างๆ ที่มีศักยภาพ ประกอบส่วนเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เป็นกลุ่ม เป็นชุมชน เป็นองค์กรชุมชน ที่มีเป้าหมายร่วมกัน และมองเห็นถึงภาพองค์รวมของการพัฒนาจังหวัด ถึงแม้ว่าจะมีบทบาทในระดับพื้นที่ตำบลก็ตาม ซึ่งบทเรียนการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนทั้ง 5 จังหวัดนั้นล้วนพบว่า การทำงานของภาคประชาชนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถนำพาความต้องการของประชาชนไปสู่เป้าหมายได้ จึงต้องมีภาคีในการร่วมทางขับเคลื่อนงานพัฒนา แนวทางดังกล่าวเป็นหลักการพื้นฐานที่มีการกล่าวถึงมานานในเรื่องของการผลักดันให้แผนงานความต้องการของภาคประชาชน ไปผนวกรวมหรือบรรจุร่วมอยู่ในแผนของภาครัฐ แต่สิ่งสำคัญคือกระบวนการหรือวิธีการ (How-To) ที่จะนำไปสู่เรื่องดังกล่าว นั้นเป็นหัวใจสำคัญโดยในแต่ละจังหวัดล้วนมีรูปแบบแตกต่างกัน แต่สามารถเชื่อมโยงแผนงานของภาคประชาชนให้เข้าไปสู่แผนพัฒนาจังหวัดได้ จึงทำให้ค้นพบว่ากระบวนการหรือวิธีการ (How-To) ที่จำเป็นและทุกจังหวัดล้วนต้องอาศัยกระบวนการดังกล่าว คือ การหา “ภาคีวิชาการ” และใช้ “กระบวนการทางวิชาการ” เข้ามาดำเนินงาน โดยการหาภาคีวิชาการดังกล่าวนอกจากเป็นการสร้างความหลากหลายให้กับเครือข่ายงานพัฒนาแล้ว ยังได้อาศัยกระบวนการทางวิชาการ เข้ามาพัฒนา รูปแบบการดำเนินงาน เนื้อหางานพัฒนา และข้อมูลของ

ขบวนการองค์กรชุมชน ซึ่งนำสู่การสร้างความน่าเชื่อถือให้กับการดำเนินงานของ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดนั้นๆ สังเกตได้จากทั้ง 5 จังหวัด ล้วนมีภาคีวิชาการเข้ามาร่วมอยู่ในกระบวนการขับเคลื่อน โดยเฉพาะเมื่อต้องมีการบูรณาการข้อมูล “ข้อมูล” ที่มีคุณภาพ มีความถูกต้องและมีกระบวนการทางวิชาการเข้ามาบริหารจัดการ ทั้งการสำรวจ จัดเก็บ วิเคราะห์ ทบทวนและส่งต่อในทุกฝ่าย โดยมีการแบ่งบทบาทการรับผิดชอบในกระบวนการดังกล่าวอย่างมีส่วนร่วม เป็นที่มาที่ทำให้เกิดการยอมรับจากภาครัฐ และภาคีต่างๆ ในจังหวัด ที่จะนำข้อมูลดังกล่าวพัฒนาขึ้นมาเป็นแผนงานเชื่อมโยงการทำงานในแต่ละระดับ จนภาคประชาชนสามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดของตนเองในระยะต่างๆ ซึ่งมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับวิสัยทัศน์ และแผนพัฒนาจังหวัดของภาครัฐ โดยดำเนินการควบคู่กันไป และมีระบบการสนับสนุนร่วมกันในทุกฝ่ายทั้งในระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ปฏิบัติการ

ประเด็นที่น่าสนใจจากข้อมูลที่ปรากฏ คือ การสร้างกลไกการดำเนินงานในระดับอำเภอเพื่อยกระดับการทำงานประสานเชื่อมโยงให้มีความครอบคลุม ซึ่ง ขบวนการองค์กรชุมชนทั้ง 5 จังหวัดต่างเล็งเห็นถึงความสำคัญในกลไกระดับอำเภอ ที่จุดคานงัดสำคัญของการทำงานร่วมกับภาครัฐ ในขนาดที่มีความเหมาะสมในการบริหารจัดการร่วมต่อการพัฒนาในระดับพื้นที่แต่ละตำบล ซึ่งมีรูปแบบที่คล้ายและแตกต่างกันตามบริบท ทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่กลไกของ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับอำเภอ (พชอ.) หรือการมี คณะประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนระดับอำเภอ (คปอ.อำเภอ) ของจังหวัดสระแก้ว ซึ่งได้มีการทำงาน

ร่วมกันกับกลไก พชอ. การมีกลไกดังกล่าวเป็นการเชื่อมร้อยการพัฒนาจะระดับพื้นที่ชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ของทั้ง 5 จังหวัดดังที่ได้กล่าวมา

อย่างไรก็ตาม “สภาองค์กรชุมชน” ได้มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนงานพัฒนาของทุกจังหวัด ภายใต้หลักการของการสร้างพื้นที่กลางที่เกิดขึ้นในระดับตำบลให้กลุ่มองค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้รวบรวมปัญหา ข้อเสนอ โจทย์การพัฒนา จัดทำเป็นข้อมูลส่งต่อและแปลงสู่การแผนการพัฒนาในทุกกระดับ ซึ่งบทบาทของสภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมพัฒนาขยายผลจากการพัฒนาในประเด็นหนึ่ง ขยายไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่นได้ ดังนั้นจึงเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนงานพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนบนแนวทาง “จังหวัดจัดการตนเอง” ด้วยการใช้แนวทาง “จังหวัดบูรณาการ” ซึ่งในทุกจังหวัดได้ดำเนินการบนแนวทางจังหวัดบูรณาการทั้งสิ้น บูรณาการงบประมาณ บูรณาการข้อมูลและแผนงาน รวมถึงการบูรณาการทรัพยากรอื่นๆ ในแต่ละระดับ โจทย์ท้าทายสำคัญจึงอยู่ที่การพัฒนาคุณภาพสภาองค์กรชุมชน โดยเมื่อพิจารณาถึงความครอบคลุมในเชิงปริมาณของสภาองค์กรชุมชนตำบล นับว่ามีครอบคลุมพื้นที่จังหวัดและเป็นกลไกในระดับฐานราก ดังนั้นการพัฒนาสภาองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพจึงเป็นเป้าหมายสำคัญ รวมถึงการทบทวนสภาองค์กรชุมชนให้มีการดำเนินงานและทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในทุกระดับเป็นสิ่งที่ขบวนการองค์กรชุมชนทั้ง 5 จังหวัดได้ให้ความสำคัญและเป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาเช่นกัน

เมื่อกล่าวถึงแนวทางการพัฒนาจังหวัดจัดการตนเอง ในช่วงปี พ.ศ.2566 ที่ผ่านมา สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พชอ.ได้มีแนวทาง

ส่งเสริมให้มีการสร้างความเข้มแข็งการพัฒนาของตำบลให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด โดยมีการปฏิบัติการในระดับตำบลให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติการพัฒนาชุมชนและสังคมของคนในตำบล ประสานงานกับทุกกลไกในตำบล วิเคราะห์ตำบล ตั้งเป้าหมายของตำบล ที่ไม่ใช่งานของ พอช. อย่างเดียว ประสานผนึกกำลังของทุกฝ่าย เพื่อโยงมาสู่การบริหารระดับจังหวัด ให้เป็นการพัฒนาของขบวนการชุมชนในจังหวัด ให้เกิดการพัฒนาเชิงขบวนการ (Movement) การพัฒนาของภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และส่วนอื่น ๆ เป็นเป้าหมาย ของคนทั้งจังหวัด ยกกระตือรือร้นการทำงานเป็นจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งได้มีการออกแบบแนวทางพัฒนา คุณสมบัติสำคัญในการพัฒนาจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งเมื่อนำข้อมูลการพัฒนาของขบวนการชุมชนจังหวัด ทั้ง 5 จังหวัดมาพิจารณาทำให้พบข้อมูลสำคัญภายใต้แนวทางคุณสมบัติในการพัฒนาจังหวัดจัดการตนเองในคุณสมบัติที่น่าสนใจ

การรวมกลุ่ม และเชื่อมโยงกันขององค์กรชุมชน และภาคีที่หลากหลายในระดับจังหวัด และแผนพัฒนาจังหวัดของขบวนการชุมชนเป็นที่ยอมรับของภาคีหน่วยงาน บรรลุในแผนหรือนโยบายการพัฒนาในจังหวัด การรวมกลุ่มของกลไกระดับจังหวัดทั้งจังหวัดเชียงราย จังหวัดอำนาจเจริญ จังหวัดชัยนาท จังหวัดสระแก้ว และจังหวัดกระบี่ ทั้ง 5 จังหวัดมีแนวทางการเชื่อมโยงงานประเด็นที่มาจากสภาองค์กรชุมชนตำบลทั้งสิ้น รวมถึงการมีภาคีและกลุ่มองค์กรอื่นๆ เข้ามาสนับสนุนตามภารกิจและประเด็นงานที่สอดคล้อง อาทิเช่น จังหวัดอำนาจเจริญที่มีรูปธรรมผลสำเร็จของกระบวนการจัดทำธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญและมีการประกาศใช้เมื่อวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2555 แสดงให้เห็นถึงพลังของการรวมกลุ่ม รวมคน รวมความคิดและข้อมูลจากภาคีที่หลากหลาย จังหวัดกระบี่ใช้

สภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงทุกประเด็นงานตั้งเอาภาคีต่างๆ ในจังหวัดเข้าร่วมบน
ฐานการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม มุ่งสู่สังคมกระป๋องอยู่เย็นเป็นสุข ภายใต้ปฏิญญา
กระบี่โกกรีน จังหวัดชัยนาทขยายผลจากสภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงทุกภาคส่วน
ภายใต้ชื่อคณะประสานงานขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาท (คปอ.ชัยนาท)
เป็นกลไกขยายผลที่มากกว่าสภาองค์กรชุมชน จังหวัดสระแก้วดำเนินงานพัฒนา
ยกระดับข้อมูลจากสภาองค์กรชุมชนเชื่อมโยงสู่ระดับอำเภอเป็นระดับโซน 4 โซน
สู่แผนการพัฒนาจังหวัดที่เชื่อมร้อยภาคีตั้งแต่ระดับปฏิบัติการพื้นที่จนถึงระดับ
จังหวัด และจังหวัดเชียงรายที่มีเป้าหมายการขับเคลื่อนงานพัฒนาจากกลไกของ
สภาองค์กรชุมชนทั้งจังหวัดขยายภาคีและขยายผลสู่การตอบโจทย์การพัฒนา
จังหวัดใน 12 หมุดหมายสำคัญด้วยการยกระดับใช้เครื่องมือกระบวนการจัดทำ
ธรรมนูญจังหวัด

การมีระบบข้อมูล และตัวชี้วัดการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น มีการ
รายงานความก้าวหน้า สื่อสารอย่างต่อเนื่อง เมื่อพิจารณาจากการดำเนินงาน
ของขบวนองค์กรชุมชนในทุกจังหวัดจะพบว่า การขับเคลื่อนงานของทุกจังหวัดให้
ความสำคัญกับ “ข้อมูล” มีการบริหารจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ สอบทาน และ
ส่งต่อเพื่อนำข้อมูลชุมชนดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ อย่างจังหวัดชัยนาทที่ใช้ระบบ
ข้อมูลในระดับพื้นที่โดยสภาองค์กรชุมชนตำบลและกองทุนสวัสดิการชุมชนเป็น
องค์กรในการดำเนินงานในการสำรวจข้อมูลและนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทำเป็น
แผนพัฒนาตำบลของแต่ละตำบลและยื่นข้อเสนอเชิงนโยบายต่อหน่วยงานภาคี
ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดชัยนาทนำแผนพัฒนาตำบลของทุกตำบลมาจัดเวที
วิเคราะห์สังเคราะห์เป็นแผนของภาคประชาชน หรือจังหวัดกระบี่ที่มีฐานข้อมูล

ทางสังคมของจังหวัดกระบี่ SDCK (Social Data Center of Krabi) เป็นฐานข้อมูลที่ใช้ในจังหวัดกระบี่เท่านั้น รวมถึงการสื่อสารที่มีรูปแบบแตกต่างกันไปตามบริบทโดยจังหวัดชัยนาทที่มีบทบาทการเข้าร่วมอยู่ในโครงสร้างต่างๆ ของจังหวัดซึ่งได้นำผลการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนตามแผนการพัฒนาและตัวชี้วัดของชุมชนท้องถิ่นไปสื่อสารต่อภาคีหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ขณะที่จังหวัดสระแก้วมีกระบวนการให้แกนนำทุกคนที่อยู่ในทุกโครงสร้างต้องมีการสื่อสารงานของขบวนการองค์กรชุมชนในภาพรวมในทุกโอกาสที่เอื้ออำนวย ทั้งนี้จังหวัดอำนาจใต้มีช่องทางในการสื่อสารสาธารณะผ่านรายการ “เครือข่ายประชาชนสนทนา” ที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดอำนาจเจริญ และช่องทางออนไลน์เพื่อสื่อสารงานพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชน

การพัฒนาคนทุกระดับ ทุกกลุ่ม มีระบบการเรียนรู้ จัดการความรู้ และการสื่อสารต่อสาธารณะอย่างต่อเนื่อง เมื่อนับย้อนกระบวนการพัฒนาของในแต่ละจังหวัดจะพบว่าผลความสำเร็จที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของทั้ง 5 จังหวัด เกิดจากการมีระบบการจัดการความรู้ในงานพัฒนา สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของขบวนการองค์กรชุมชนและภาคี และอาศัยภาควิชาการเพื่อมายกระดับการทำงานของขบวนการองค์กรชุมชน ในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น จังหวัดเชียงใหม่มีการดำเนินงานวิจัยร่วมกับ NIDA และเครือข่ายองค์กรชุมชน จังหวัดชัยนาทอาศัยโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ ร่วมกับสถาบันวิทยาลัยชุมชนได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุน

ด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) ยกระดับข้อมูลคนจนและกลุ่มเปราะบางในพื้นที่ และเป็นการพัฒนาศักยภาพแกนนำในขบวนองค์กรชุมชน

อย่างไรก็ตามการขับเคลื่อนงานพัฒนาของขบวนองค์กรชุมชนทั้ง 5 จังหวัดยังมีความครอบคลุมประเด็นสำคัญอื่นๆ ในคุณสมบัติในการพัฒนาจังหวัดจัดการตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการทำงานเป็นที่รู้จักยอมรับของทุกฝ่าย โดยมีที่ทำการศูนย์ที่สามารถใช้ติดต่อประสานงานกลางที่ชัดเจน ซึ่งแต่ละจังหวัดได้มีศูนย์ประสานงานที่ชัดเจน หรือในด้านโครงสร้าง และกลไกการทำงานที่มีส่วนร่วมครอบคลุมหลากหลายประเด็นงาน เป็นที่ยอมรับ ของขบวนชุมชนท้องถิ่น ภาคีทุกภาคส่วนก็ได้ปรากฏชัดในข้อมูลของการดำเนินงานที่แต่ละจังหวัดมีการออกแบบกลไก และหน้าที่ความรับผิดชอบไว้ชัดเจนทั้งในเชิงประเด็นงานพัฒนา และเชิงพื้นที่ โดยเฉพาะการวางบทบาทการมีส่วนร่วมในกลไกระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ซึ่งกลไกดังกล่าวในทั้ง 5 จังหวัดได้ทำหน้าที่ร่วมศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และนโยบายสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นในจังหวัด และจัดทำข้อเสนอ แนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

...และนี่เป็นเพียงเรื่องราวและข้อมูลการพัฒนาของขบวนองค์กรชุมชนระดับจังหวัดเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นอาจยังไม่ครบถ้วน สมบูรณ์ ซึ่งยังต้องมีเส้นทางพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าหมายของแต่ละจังหวัดบนแนวทางจังหวัดบูรณาการ เพื่อก้าวไปสู่ “จังหวัดจัดการตนเอง”

มองภาพรวมในระดับจังหวัด
แต่ปฏิบัติการในระดับพื้นที่
และมีปฏิทินแผนงานร่วม

